

MINISTARSTVO KULTURE CRNE GORE

PRIJEDLOG

**NACIONALNI PROGRAM RAZVOJA KULTURE
2011-2015.**

Cetinje, mart 2011. godine

SADRŽAJ

I UVOD	4
1.1. Koncept i misija.....	5
1.2. Metodologija.....	5
1.3. Standardi i principi.....	5
1.4. Javni interes.....	6
1.5. Održivi kulturni razvoj.....	6
1.6. Evropska politika u oblasti kulture.....	7
II NORMATIVNI OKVIR	9
2.1. Ustav	10
2.2. Zakonodavstvo	10
2.3. Međunarodni regulatorni okvir	11
2.3.1. Ujedinjene nacije	11
2.3.2. Savjet Evrope	12
2.3.3. Evropska unija	12
III INSTITUCIONALNI OKVIR	14
3.1. Ministarstvo kulture.....	15
3.2. Državni organi uprave i javne ustanove	16
3.3. Opštinske javne ustanove	22
IV KULTURNO-UMJETNIČKO STVARALAŠTVO	24
4.1. Pozorišna umjetnost	25
4.2. Likovna umjetnost	26
4.3. Muzička i muzičko-scenska umjetnost	27
4.4. Izdavačka djelatnost	28
4.5. Kinematografija	29
4.6. Manifestacije i festivali	30
4.7. Amaterska djelatnost	31
4.8. Socijalni status umjetnika i stručnjaka u kulturi.....	31
4.8. Strateški izazovi	32
V KULTURNA BAŠTINA	33
5.1. Nepokretna kulturna baština	35
5.2. Pokretna kulturna baština	36
5.3. Nematerijalna kulturna baština	36
5.4. Muzejska djelatnost	37
5.5. Bibliotečka djelatnost	38
5.6. Arhivska djelatnost	38
5.7. Kinotečka djelatnost	39
5.8. Strateški izazovi	39
VI MEĐUNARODNA SARADNJA	41

VII POSEBNA PITANJA	45
7.1. Civilni sektor i nezavisna kulturna scena	46
7.2. Osobe sa invaliditetom	46
7.3. Kultura mladih	46
7.4. Kadrovi	47
7.5. Okvir za statistiku	47
7.6. Finansiranje	48
VIII OPŠTI CILJEVI I PRIORITETI	50
8.1. Jačanje pravne i institucionalne infrastrukture	51
8.2. Ravnomjeran razvoj kulture	52
8.3. Stabilni izvori prihoda	52
8.4. Jačanje kadrovskih kapaciteta	54
8.5. Valorizacija i revalorizacija kulturnih dobara i osiguranje efikasne primjene integralne zaštite kulturne baštine	55
8.6. Jedinствена база података у култури	57
8.7. Pormocija kulture	57
8.8. Decentralizacija upravljanja i finansiranja	58
8.9. Međunarodna saradnja	59
IX MONITORING I EVAULACIJA	61

I UVOD

1.1. Koncept i misija

Nacionalni program razvoja kulture (u daljem tekstu: Nacionalni program) predstavlja prvu dugoročnu projekciju cjelovite reforme u kulturi Crne Gore. Pravni osnov za donošenje ovog dokumenta sadržan je u Članu 8. Zakona o kulturi („Službeni list Crne Gore“, broj 49/08). Zakonom je propisano da Nacionalni program donosi Vlada Crne Gore, na prijedlog organa državne uprave nadležnog za poslove kulture, za period od pet godina.

Polazeći od zakonske odrednice da je kultura u Crnoj Gori definisana kao djelatnost od javnog interesa, Nacionalnim programom utvrđuju se ciljevi i prioriteta razvoja svih segmenata kulture i određuju organizacione, finansijske i administrativne mjere za njihovo ostvarivanje.

Nacionalnim programom utvrđuje se stanje, prioriteta, mjere i ciljevi: zaštite i korišćenja kulturnih dobara; zaštite crnogorskih kulturnih vrijednosti van Crne Gore; kulturnog stvaralaštva i produkcije; reforme institucionalnog okvira; jačanja kadrovskih kapaciteta; naučno-istraživačkog rada; amaterizma; međuresorne saradnje; preduzetništva u kulturi; međunarodne saradnje, i druga pitanja od značaja za konzistentan i kontinuiran razvoj kulture.

Mjere, aktivnosti, nosioci i dinamika realizacije utvrđenih prioriteta, kao i indikatori i mehanizmi za njegovu implementaciju i evaluaciju definisani su Akcionom planom, koji Vlada usvaja na godišnjem nivou.

1.2. Metodologija

Petogodišnja strategija razvoja kulture u Crnoj Gori (2011-2015. godine) zasnovana je na analizi svih segmenata kulture, od načela na kojima se razvijaju djelatnosti u kulturi, do tehničke i institucionalne potpore njenom unaprjeđenju. Ovakvim pristupom željelo se isključivo ukazati na probleme i izazove sa kojima se u praksi susreću institucije i pojedinci u ovoj oblasti. Problemi i izazovi u kulturi su osnov za određivanje petogodišnjih strateških prioriteta kulturne politike u Crnoj Gori, koja je izrečena u ovom dokumentu.

Ključni izazovi u ovoj misiji jesu postizanje ravnomjernog razvoja svih djelatnosti kulture na nacionalnom i lokalnom nivou, jačanje pravno-institucionalne podrške i jačanje kadrovskih kapaciteta.

1.3. Standardi i principi

Crnogorska kultura temelji se na vrijednostima tradicije, istorije i savremenih iskustava, uz uvažavanje različitosti kulturnih izraza svojstvenih stvaralaštvu i kulturnoj baštini. Prožimanje brojnih kultura na teritoriji Crne Gore vjekovima, obezbijedilo je istorijsko utemeljenje njenoj kulturnoj raznolikosti. Stoga, valorizacija kulturnog identiteta mora biti zasnovana na spoju tradicionalnog i savremenog.

Savremeni pristup kulturi podrazumijeva jačanje dijaloga svih nosilaca aktivnosti u ovoj oblasti, radi poboljšanja sistemskih okvira, izgradnje inoviranog pristupa kulturnoj baštini i unapređivanja kulturno-umjetničkog stvaralaštva.

Nacionalni program će afirmisati rodno senzitivni pristup u procesu donošenja odluka koje se odnose na politiku i razvoj kulture.

Ciljevi razvoja kulture bazirani su na načelima: slobode stvaralaštva i poštovanja prava na kulturu; opredijeljenosti države i lokalne samouprave da podstiču i pomažu razvoj kulturno-umjetničkog stvaralaštva i da obezbjeđuju zaštitu i očuvanje kulturne baštine; ravnopravnog očuvanja svih kulturnih identiteta i poštovanja kulturne različitosti; izgradnje i unapređivanja sistema kulture, u skladu sa međunarodnim standardima, a naročito sa standardima Evropske unije; uspostavljanja efikasnog, racionalnog i kreativnog upravljanja u kulturi; transparentnog djelovanja u kulturi; poštovanja i zaštite autorskog i srodnih prava; demokratizacije kulturne politike; decentralizacije organizovanja i finansiranja kulture.

1.4. Javni interes

Javni interes u kulturi podrazumijeva ravnomjeren razvoj kulture na cijeloj teritoriji Crne Gore; institucionalno organizovanje i obavljanje djelatnosti kulture; zaštitu i očuvanje materijalne i nematerijalne kulturne baštine; zaštitu i očuvanje crnogorskog kulturno-umjetničkog stvaralaštva i kulturnih dobara van Crne Gore; stvaranje uslova za ostvarivanje i razvoj svih oblasti kulturno-umjetničkog stvaralaštva; međunarodnu kulturnu saradnju i prezentaciju crnogorskog kulturno-umjetničkog stvaralaštva i kulturne baštine; naučna istraživanja i stručna usavršavanja u kulturi; stvaranje uslova za podsticaj razvoja i afirmaciju talentovanih mladih stvaralaca; podsticanje donatorstva i sponzorstva u kulturi; očuvanje izvornih i tradicionalnih kulturnih i etno-kulturnih osobenosti; razvoj amaterskog kulturno-umjetničkog stvaralaštva; razvoj kulturno-umjetničkog stvaralaštva osoba sa invaliditetom; obezbjeđivanje prostornih i materijalnih uslova za rad umjetnika i stručnjaka u kulturi; stvaranje uslova za razvoj kreativnih industrija; druge poslove od javnog interesa, u skladu sa Zakonom.

1.5. Održivi kulturni razvoj

Jedna od misija Nacionalnog programa jeste, da oblast kulture smjesti u kontekst održivog razvoja, te da njene resurse promoviše kao područja pogodna za investiranje.

Kulturna industrija, kao dio globalne strategije održivog razvoja, u posljednje vrijeme zavređuje značajnu međunarodnu pažnju, što je sadržano u preporukama Međuvladine konferencije o kulturnim politikama u svrhu razvoja (Štokholm, 1998), Milenijumskim razvojnim ciljevima Ujedinjenih nacija (Njujork, 2000), Svjetskog samita o održivom razvoju (Johanesburg, 2002). Agencije Ujedinjenih nacija svojim programskim aktivnostima, uvrstile su oblast kulture u ostvarivanje Milenijumskih razvojnih ciljeva. Ova pitanja predmet su Rezolucije Generalne Skupštine UN o kulturi i razvoju, broj 57/249, iz 2002. godine.

Kulturna industrija podrazumijeva izdavaštvo, muzičku, kinematografsku i audiovizuelnu produkciju i multimedije, umjetničke zanate i dizajn, koji nijesu striktno sektori industrije, ali su po upravljanju i organizaciji slični. Ova oblast je proširena i kreativnim

industrijama, uključivanjem arhitekture i drugih kategorija umjetnosti: vizuelne, scenske umjetnosti i drugo.

Iako ekonomija i kultura teže zajedničkom cilju, osvajanju što većeg broja potrošača, u praksi često nailaze na međusobne prepreke. Da bi se ekonomski status kulture poboljšao, ona ne može biti tretirana kao djelatnost koja isključivo zavisi od budžeta. Za produkciju kulturnih proizvoda i projekata moraju se naći i druge mogućnosti finansiranja.

Kulturna politika mora biti usmjerena na dijalog, jer se napredak u ovoj oblasti može ostvariti jedino kroz saradnju kulture i obrazovanja, nauke, turizma, graditeljstva i arhitekture.

Obrazovni sistem u Crnoj Gori potrebno je upotpuniti sadržajima posvećenim kulturnoj baštini i kulturno-umjetničkom stvaralaštvu, kako bi saradnja resora obrazovanja i kulture dala doprinos razvoju društva u cjelini.

Saradnja s visokostručnim i naučnim ustanovama od posebnog je značaja, a u narednom periodu neophodno je razvijati zajedničke istraživačke, edukativne i umjetničke projekte.

Saradnja između kulture i turizma od suštinskog je značaja za kreiranje jedinstvene turističke ponude Crne Gore. Definisanje i razvoj održivog kulturno-turističkog proizvoda zajednički je prioritet i predmet saradnje institucija na lokalnom i nacionalnom nivou. Kulturni turizam prepoznat je kao generator razvoja i promocije obje oblasti, što doprinosi ukupnom ekonomskom razvoju društva.

U savremenom javnom diskursu arhitektura postepeno prestaje da bude tretirana kao umjetnost. Umjesto toga ona postaje privredna djelatnost definisana kategorijama izgradnje i ulaganja. U svrhu očuvanja njenog izvornog karaktera potrebno je afirmisati umjetnički aspekt arhitekture.

1.6. Evropska politika u oblasti kulture

Evropska unija je Mاستrihtskim ugovorom iz 1992. godine prvi put formalno prepoznala značaj kulture u evropskim integracijama, a potom nastojala da brojnim programima podstiče evropsku kulturnu raznolikost i razvija evropske kulturne industrije. Ciljevi djelovanja Evropske unije u oblasti kulture formulisani su u Glavi XII Ugovora o Evropskoj uniji. U sprovođenju tih ciljeva, Unija nastoji da poštuje nacionalnu i regionalnu raznolikost kultura država-članica, ali u prvi plan stavlja njihovu zajedničku kulturnu baštinu.

Nakon nekoliko eksperimentalnih programa saradnje u kulturi među državama članicama Evropske unije (Kaleidoscope, Ariana i Rafael), Evropska komisija je 2000. godine usvojila Program *Kultura 2000*, koji uvodi novi pristup djelovanja u kulturi, čiji će osnovni ciljevi doprinijeti uspostavljanju evropskog kulturnog prostora, razvijati umjetničko i kulturno stvaralaštvo, promovisati znanje o evropskoj istoriji i kulturi Evropske unije, razvijati evropsku kulturnu baštinu i podsticati dijalog među kulturama, i socijalnu integraciju.

U kulturnoj industriji u Evropi zaposleno je oko sedam miliona ljudi, zbog čega su evropske kulturne industrije nezaobilazan privredni činilac. Takođe, značaj kulture je nemjerljiv i u političkim smislu, prvenstveno kada je riječ o pitanju identiteta.

Politiku u oblasti kulture, Evropska unija najčešće određuje kao „jedinstvo u raznolikosti“. Takvim konceptom, razvijaju se programi koji podstiču različitost, i istovremeno afirmišu zajedničke evropske vrijednosti. Ta politika omogućava zastupljenost svih kulturnih identiteta i postojeće granice pretvara u zonu kooperacije, na dobrobit nacionalnih i evropske kulture.

Evropska kultura, utemeljena na principima otvorenosti, humanizma, dijaloga i vrhunskim vrijednostima civilizacije, pretpostavlja mozaik nacionalnih i regionalnih kultura.

Temelji crnogorskog kulturnog identiteta zasnovani su na istim postulatima.

II NORMATIVNI OKVIR

2.1. USTAV

Član 76 Ustava propisuje slobodu naučnog, kulturnog i umjetničkog stvaralaštva. Istom odredbom, jemči se sloboda objavljivanja naučnih i umjetničkih djela, naučnih otkrića, a njihovim stvaraocima garantuju se moralna i imovinska prava.

Član 77 Ustava propisuje obavezu države da podstiče i pomaže razvoj prosvjete, nauke, kulture, umjetnosti, sporta, fizičke i tehničke kulture, i da štiti naučne, kulturne, umjetničke i istorijske vrijednosti.

Član 78 Ustava propisuje dužnost svakoga da čuva prirodnu i kulturnu baštinu od opšteg interesa, kao i obavezu države da je štiti.

2.2. ZAKONODAVSTVO

Zakon o kulturi ("Službeni list CG", broj 49/08) definiše javni interes u kulturi i uređuje ustanove kulture, status i prava umjetnika i stručnjaka u kulturi, podsticaj i podršku razvoju kulture, finansiranje djelatnosti kulture i druga pitanja od značaja za kulturu.

Zakon o pozorišnoj djelatnosti („Službeni list RCG", broj 60/2001) uređuje oblast pozorišne djelatnosti, način osnivanja i rada pozorišta, vrste pozorišta, upravljanje i finansiranje ove djelatnosti, te položaj i status umjetnika u oblasti pozorišne djelatnosti. Zakonom je, takođe, utvrđen i javni interes u pozorišnoj djelatnosti.

Zakon o izdavaštvu ("Službeni list RCG", broj 20/95) uređuje izdavanje publikacija, uslove za obavljanje ove djelatnosti, kao i obavezno dostavljanje primjeraka štampanih publikacija. Izdavaštvo je zakonom utvrđeno, kao djelatnost od javnog interesa.

Zakon o kinematografiji ("Službeni list Crne Gore", br. 14/08 i 40/10) utvrđuje javni interes u oblasti kinematografije, uslove za obavljanje kinematografskih djelatnosti, podsticaj razvoja i prezentacije crnogorskog kinematografskog stvaralaštva i komplementarnih djelatnosti, ali i zaštitu i čuvanje kinematografskih djela. Odredbe ovog zakona sprovode se u skladu s načelom zaštite prava autora na slobodno izražavanje i zaštite prava intelektualne svojine u oblasti kinematografije.

Zakon o zaštiti kulturnih dobara ("Službeni list CG", broj 49/10) uređuje vrste i kategorije kulturnih dobara, načine uspostavljanja zaštite, režim i mjere zaštite, prava i obaveze vlasnika i držalaca kulturnih dobara, kao i druga pitanja od značaja za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara.

Zakon o muzejskoj djelatnosti ("Službeni list CG", broj 49/10) uređuje ciljeve i sadržaje muzejske djelatnosti, vrste muzeja, uslove za obavljanje muzejske djelatnosti, način vršenja muzejskih poslova, koordinaciju rada muzeja, muzejsko osoblje i druga pitanja od značaja za obavljanje muzejske djelatnosti.

Zakon o bibliotečkoj djelatnosti ("Službeni list CG", broj 49/10) uređuje ciljeve i sadržaj bibliotečke djelatnosti, vrste biblioteka, uslove za obavljanje bibliotečke djelatnosti, način vršenja bibliotečkih poslova, koordinacija rada biblioteka, bibliotečko osoblje i druga pitanja od značaja za obavljanje bibliotečke djelatnosti.

Zakon o arhivskoj djelatnosti ("Službeni list CG", broj 49/10) uređuje registratursku i arhivsku građu, prava i obaveze stvaralaca i držalaca registraturske i arhivske građe, vrste arhiva i druga pitanja od značaja za obavljanje arhivske djelatnosti.

Zakon o spomen obilježjima ("Službeni list CG", broj 40 /08) uređuje spomen-obilježja kojima se trajno obilježavaju značajni događaji, čuvaju uspomene na istaknute ličnosti, njeguju ljudski ideali i kulturno-istorijske tradicije i odaje počast borcima za slobodu, civilnim žrtvama rata i masovnim stradanjima ljudi. Zakonom je utvrđeno da je podizanje, zaštita i održavanje spomen-obilježja je u javnom interesu.

2.3. MEĐUNARODNI REGULATorni OKVIR (UN, UNESCO, SAVJET EVROPE, EVROPSKA UNIJA)

Crna Gora je, odredbom člana 9. Ustava, utvrdila da su potvrđeni i objavljeni međunarodni ugovori i opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava sastavni dio unutrašnjeg pravnog poretka i da imaju primat nad domaćim zakonodavstvom, i neposredno se primjenjuju kada odnose uređuju drugačije od unutrašnjeg zakonodavstva.

2.3.1. UJEDINJENE NACIJE

Crna Gora je, 28. juna 2006. godine, postala 192. država-članica Ujedinjenih nacija.

- Povelja Ujedinjenih nacija (San Francisko, 26. jun 1945. godine);
- Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (Pariz, 10. decembar 1948. godine);
- Konvencija o zaštiti umjetnika izvođača, proizvođača fonograma i ustanova za radio-difuziju (Rim, 26. oktobar 1961. godine);
- Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (Njujork 16. decembar 1966. godine), i
- Univerzalna konvencija o autorskom pravu (Pariz, 24. jul 1971. godine).

Organizacija Ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu - UNESCO

- Konvencija o zaštiti kulturnih dobara u slučaju oružanih sukoba (Hag, 14. maj 1954. godine);
- Konvencija o mjerama za zabranu i sprečavanje nedozvoljenog uvoza, izvoza i prenosa svojine nad kulturnim dobrima (Pariz, 14. novembar 1970. godine);
- Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine (Pariz, 16. novembar 1972. godine);
- Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine (Pariz, 17. oktobar 2003. godine);
- Konvencija o zaštiti i promociji raznolikosti kulturnih izraza (Pariz, 20. oktobar 2005. godine);
- Konvencija o zaštiti podvodne kulturne baštine

(Pariz, 2. novembar 2001. godine);

- Preporuka o međunarodnim principima koje bi trebalo primjenjivati pri arheološkim iskopavanjima (Nju Delhi, 5. decembar 1956. godine)
- ICOM – CC Konzervatorski kodeks (Kopenhagen, 26. oktobar 1984. godine), i
- Venecijanska povelja (Carta del Restauro) iz 1972. godine, dopunjena Poveljom konzervacije i restauracije umjetničkih i kulturnih spomenika iz 1987. godine.

2.3.2. SAVJET EVROPE

Crna Gora je, 11. maja 2007. godine, postala punopravna članica Savjeta Evrope.

- Evropska konvencija o zaštiti arheološke baštine (London, 6. maj 1969. godine);
- Evropska konvencija o zaštiti arhitektonske baštine (Granada, 3. oktobar 1985. godine);
- Evropska konvencija o kulturi (1954. godine);
- Evropska konvencija za zaštitu arhitektonskog nasljeđa Evrope (1985. godine)
- Evropska konvencija o krivičnim djelima u vezi s kulturnim dobrima (Delhi, 23. jun 1985. godine);
- Evropska konvencija o zaštiti arheološke baštine (revidirana, Valeta 16. januar 1992. godine);
- Helsinška deklaracija o političkoj dimenziji očuvanja kulturnog nasljeđa u Evropi (Helsinki, 30. maj 1996);
- Evropska povelja o regionalnim jezicima ili jezicima manjina (Strazbur, 5. novembar 1992. godine);
- Evropska konvencija o predjelu (Firenca, 20. oktobar 2000. godine);
- Deklaracija o ulozi nevladinih organizacija u oblasti kulturnog nasljeđa (Portorož, 5. april 2001. godine);
- Evropska konvencija o zaštiti audiovizuelne baštine (Strazbur, 8. novembar 2001. godine);
- Evropska konvencija o filmskoj koprodukciji (Strazbur, 2. oktobar 1992. godine), i
- Okvirna konvencija Savjeta Evrope o vrijednosti kulturne baštine za društvo (Faro, 27. oktobar 2005. godine).

2.3.3. EVROPSKA UNIJA

- Ugovor o funkcionisanju Evropske unije – konsolidovane verzije Sporazuma o Evropskoj uniji i Osnivačkog sporazuma Evropske unije (2006. godine) - Lisabonski sporazum, kojim se mijenja i dopunjuje Sporazum o Evropskoj uniji i Osnivački sporazum Evropske unije (2006. godine);
- 32007G1129(1), Rezolucija Savjeta, od 16. novembra 2007. godine, o Evropskoj agendi za kulturu;
- 32003G611(1), Rezolucija Savjeta, od 26. maja 2003. godine, o horizontalnim aspektima kulture: povećanje sinergija s drugim sektorima i aktivnostima Zajednice

u smislu razmjene dobrih praksi u odnosu na društvene i privredne dimenzije kulture;

- 31993L000, Direktiva Savjeta 93/7/EEZ, od 15. marta 1993. godine, o povratu nezakonito izmještanih kulturnih predmeta s teritorije države-članice;
- 32001L0038, Direktiva Savjeta 2001/38/EZ Evropskog Parlamenta i Savjeta, od 5. juna 2001. godine, kojom se mijenja i dopunjuje Direktiva Savjeta 93/7/EEZ, od 15. marta 1993. godine, o povratu nezakonito izmještanih kulturnih predmeta s teritorije države-članice;
- 31992R3911, Uredba Savjeta 3911, od 9. decembra 1992. godine, o izvozu kulturnih dobara;
- Uredba Komisije br. 656/2004, od 7. april 2004. godine, kojom se vrše izmjene i dopune Uredbe EEC br. 752/93, kojom se propisuju odredbe za primjenu Uredbe Savjeta br. 3911/92 o izvozu kulturnih dobara;
- 31997Y0205(1), Rezolucija Savjeta, od 20. januara 1997. godine, o integraciji kulturnih aspekata u aktivnosti Zajednice (97/C 36/04);
- 32001G0731(1), Rezolucija Savjeta, od 23. jula 2001. godine, o razmjeni informacija i iskustava u vezi s uslovima za profesionalne umjetnike u kontekstu proširenja EU;
- 32002G0205(1), Rezolucija Savjeta, od 21. januara 2002. godine, o kulturi i društvu znanja;
- 32002G0118(1), Rezolucija Savjeta, od 19. decembra 2002. godine, kojom se primjenjuje plan rada o evropskoj saradnji u oblasti kulture;
- 4186X1213(1), Rezolucija ministara nadležnih za odnose u kulturi sa sastanka Savjeta, od 13. novembra 1986. godine, u smislu privrednog sponzorisanja kulturnih aktivnosti, i
- 31994Y0818(1), Zaključci Savjeta, od 21. juna 1994. godine, o kulturnim i umjetničkim aspektima obrazovanja.

Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju, oblast kulture definisana je u Glavi VIII, Politika saradnje, član 103 - Kulturna saradnja, kojim je propisano da se ugovorne strane obavezuju da će unapređivati kulturnu saradnju. Ona će služiti povećanju uzajamnog razumijevanja i poštovanja među pojedincima, zajednicama i narodima. Takođe, ugovorne strane se obavezuju na saradnju u promovisanju kulturnih razlika, naročito u okviru Konvencije UNESCO o zaštiti i promociji različitosti kulturnog izražaja.

III INSTITUCIONALNI OKVIR

Za realizaciju djelatnosti, odnosno poslova, koji se odnose na oblast kulture, nadležni su organi državne i lokalne uprave, kao i javne ustanove.

Za praćenje stanja u pojedinim oblastima i djelatnostima kulture i za predlaganje mjera unapređivanja razvoja kulture, Vlada je obrazovala **Nacionalni savjet za kulturu**. Sastav, mandat, nadležnost i način rada Nacionalnog savjeta, utvrđeni su Odlukom o obrazovanju Nacionalnog savjeta („Službeni list CG“, broj 26/10), koju je Vlada Crne Gore usvojila u decembru 2009. godine. Savjet je konstituisan 10. maja 2010. godine.

Članovi Nacionalnog savjeta su umjetnici i stručnjaci u oblasti kulture, visoke reputacije, iz zemlje i inostranstva.

3.1. MINISTARSTVO KULTURE

Djelokrug rada Ministarstva kulture utvrđen je Uredbom o organizaciji i načinu rada državne uprave. U nadležnosti Ministarstva su: razvoj kulturnog i umjetničkog stvaralaštva; zaštita, očuvanje, valorizacija i prezentacija kulturne baštine; ostvarivanje javnog interesa u kulturi; izrada i sprovođenje strategija i programa razvoja kulture; istraživanja u kulturi; obezbjeđivanje materijalne osnove, uslova i podsticajnih mjera za razvoj kulture; izgradnja, održavanje, tehničko-tehnološko opremanje i korišćenje objekata kulture; osnivanje i rad ustanova kulture (biblioteka, muzeja, kinoteka i drugih ustanova kulture); utvrđivanje ispunjenosti uslova za obavljanje djelatnosti kulture; književno, prevodilačko, scensko, muzičko-scensko i filmsko stvaralaštvo; umjetničko stvaralaštvo u drugim audio-vizuelnim medijima; izdavačka, pozorišna i kinematografska djelatnost; obavezni primjerak publikacija; statusna pitanja samostalnih umjetnika i samostalnih stručnjaka u kulturi i istaknutih kulturnih stvaralaca; podsticanje rada strukovnih udruženja iz oblasti kulture; proizvodnja, promet i komercijalno umnožavanje kinematografskih djela; zaštita, očuvanje, valorizacija, kategorizacija i registrovanje kulturnih dobara; muzejska, bibliotečka, arhivska i kinotečka djelatnost; stručno osposobljavanje i usavršavanje kadrova za obavljanje djelatnosti kulture; državna odlikovanja; državni simboli; državne nagrade; državni praznici; spomen-obilježja; medijski i radio-difuzni sistem; informativna djelatnost u domenu štampe, radija, televizije i drugih medija; pristup informacijama u posjedu organa vlasti; medijska koncentracija štampanih medija; ostvarivanje zajemčenih prava građana na informisanje po osnovu programskih sadržaja od značaja za razvoj nauke, obrazovanja i kulture; ostvarivanje informisanja lica oštećenog sluha i vida; ostvarivanje informisanja pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica; unapređivanje i razvoj međunarodne kulturne i medijske saradnje; saradnja sa regionalnim i međunarodnim organizacijama, institucijama i strukovnim asocijacijama iz oblasti kulture i medija; stvaranje uslova za prezentovanje crnogorskog kulturnog i umjetničkog stvaralaštva u inostranstvu i stvaralaštva drugih država i naroda kod nas; razmjena i prenošenje medijskih programa i informacija; obezbjeđivanje i realizacija stranih donacija za kulturu i medije; pristupanje i korišćenje međunarodnih fondova za razvoj kulture i medija; usklađivanje domaćih propisa iz okvira svoje nadležnosti sa pravnim poretom Evropske unije; vođenje prekršajnog postupka i upravni nadzor u oblastima za koje je ministarstvo osnovano; kao i druge poslove koji su mu određeni u nadležnost.

U okviru Ministarstva poslovi koji se odnose na oblast kulture organizovani su u Sektoru za kulturno–umjetničko stvaralaštvo i Sektoru za kulturnu baštinu. Sjedište Ministarstva kulture, od 12. novembra 2010. godine., nalazi se na Cetinju.

3.2. DRŽAVNI ORGANI UPRAVE I JAVNE USTANOVE

Za djelatnosti kulture na državnom nivou, osnovan je organ Uprave – Državni arhiv Crne Gore i 14 javnih ustanova.

Državni arhiv Crne Gore, sa sjedištem na Cetinju, smješten je zgradi koja ima status kulturnog dobra, a osnovan je kao organ državne uprave za obavljanje arhivske djelatnosti na teritoriji Crne Gore. Državni arhiv ima 24 organizacione jedinice. Finansijska sredstva za rad ova ustanova obezbjeđuje iz državnog budžeta kao posebna potrošačka jedinica, kao i vlastitim prihodima. Arhiv zapošljava 159 osoba.

Državni arhiv obavlja poslove koji se odnose na: prikupljanje, preuzimanje, sređivanje, obradu, proučavanje, zaštitu i korišćenje arhivske građe i registraturskog materijala, nastalog u radu državnih organa i ustanova, prema kojima država vrši prava i dužnosti, odnosno koji su osnovani za teritoriju Crne Gore; poslove arhivske djelatnosti, koji se odnose na građu ustanova, pravnih i fizičkih lica koja su od značaja za Crnu Goru; stručni nadzor nad radom državnih organa u smislu arhivske građe kojom raspolažu; pripremu programa razvoja arhivske djelatnosti; stručno obrazovanje i usavršavanje kadrova u ovoj oblasti; evidencije u oblasti arhivske djelatnosti, i druge poslove koji su u njegovoj nadležnosti. Programom »Cetinje - grad kulture 2010-2013« , u blizini sadašnje zgrade Državnog arhiva, planirana je izgradnja novog namjenskog objekta za smještaj i čuvanje arhivske građe.

Zakonom o zaštiti kulturnih dobara utvrđeno je da upravne, te s njima povezane stručne poslove na zaštiti kulturnih dobara, vrši specijalizovani organ uprave – Uprava za zaštitu kulturnih dobara, a da se za obavljanje stručnih poslova, koji nijesu u nadležnosti Uprave, osnuju specijalizovane ustanove.

Osnivanjem Uprave i javnih ustanova za obavljanje konzervatorske djelatnosti, reorganizovaće se postojeće javne ustanove kulture (Republički zavod za zaštitu spomenika kulture na Cetinju, Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture u Kotoru i Centar za arheološka istraživanja u Podgorici).

1) Javne ustanove u oblasti kulturno-umjetničkog stvaralaštva:

- Kraljevsko pozorište *Zetski dom*;
- Crnogorsko narodno pozorište;
- Centar savremene umjetnosti Crne Gore, i
- Muzički centar Crne Gore.

2) Javne ustanove u oblasti kulturne baštine:

- Republički zavod za zaštitu spomenika kulture;
- Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture;

- Centar za arheološka istraživanja Crne Gore;
- Narodni muzej Crne Gore;
- Pomorski muzej Crne Gore;
- Prirodnjački muzej Crne Gore;
- Centralna narodna biblioteka „Đurđe Crnojević“;
- Biblioteka za slijepe;
- Crnogorska kinoteka i
- JU Mauzolej “Petar II Petrović Njegoš”.

Kraljevsko pozorište *Zetski dom*, sa sjedištem na Cetinju, smješteno je u objektu koji ima status kulturnog dobra. Osnovano je krajem XIX vijeka, a 1910. godine dobija status Kraljevskog pozorišta. Zetski dom je devastiran tokom Prvog svjetskog rata i ponovo počinje da radi 1931. godine. Do Drugog svjetskog rata na repertoaru su uglavnom predstave gostujućih teatar. Odmah nakon oslobođenja, na Cetinju je formiran profesionalni teatar, koji je pod nazivom Crnogorsko narodno pozorište radio do 1958. godine, kada se gase profesionalni ansambli u crnogorskim gradovima. Novija istorija Zetskog doma datira od 1992. godine, a sa redovnim repertoarom počinje 1994. godine, kada je izvedena premijera predstave “Princeza Ksenija od Crne Gore”.

Repertoarska politika Zetskog doma korespondira sa savremenim teatarskim oblicima i izrazima, sa posebnim akcentom na njegovanje crnogorske teatarske baštine. Pored sopstvenih produkcija, repertoar ovog pozorišta čine i projekti drugih teatarskih i kulturnih institucija iz Crne Gore i inostranstva (pozorišne predstave, koncerti i druge muzičko-scenske forme). Finansijska sredstva za rad ova ustanova obezbjeđuje iz državnog budžeta, kao posebna potrošaka jedinica. Zapošljava 20 osoba. Programom “Cetinje – grad kulture 2010-2013” predviđena je rekonstrukcija i restauracija enterijera Zetskog doma.

Crnogorsko narodno pozorište, Crnogorsko narodno pozorište, sa sjedištem u Podgorici, osnovano je 1953. godine. Od 1958, preuzelo je centralnu ulogu u pozorišnom životu Crne Gore. Naziv Crnogorsko narodno pozorište ustanovljen je 1969. godine, iako je i do tada djelovalo kao nacionalni teatar. Crnogorsko narodno pozorište svoju punu afirmaciju doživljava od 1997. godine, kada počinje RAD U NOVOJ ZGRADI sa novom repertoarskom politikom, intenziviranjem međunarodne saradnje, angažovanjem većeg broja umjetnika, učešćem na svim značajnim međunarodnim festivalima. Istovremeno, Crnogorsko narodno pozorište svojim repertoarskim i drugim aktivnostima značajno doprinosi afirmaciji nacionalnog identiteta. Pozorište raspolaže prostorom od oko 5.000 m². U skladu sa statusom i repertoarskom politikom, bavi se produkcijom i prikazivanjem scenskih djela iz crnogorske i svjetske teatarske baštine, domaće i strane drame, kao i muzičko-scenskih djela od izuzetnog umjetničkog značaja. Crnogorsko narodno pozorište se bavi i izdavačkom djelatnošću, koja doprinosi praćenju i izučavanju pozorišne umjetnosti i podizanju svijesti o značaju pozorišta. Finansijska sredstva za rad ova ustanova obezbjeđuje iz državnog budžeta, kao posebna potrošaka jedinica. Crnogorsko narodno pozorište zapošljava 153 osobe.

Centar savremene umjetnosti Crne Gore, sa sjedištem u Podgorici, bavi se unapređivanjem i razvojem savremene likovne umjetnosti. Programski koncept ustanove usmjeren je na realizaciju sadržaja prvenstveno iz oblasti savremene likovne umjetnosti, ali i iz oblasti književnog stvaralaštva i muzičke i muzičko-scenske djelatnosti. Smješten je u dvorskom kompleksu Petrovića (Dvorac kralja Nikole, Perjanički dom, Botanička bašta i Dvorska kapela), koji datira s kraja XIX vijeka i ima status kulturnog dobra. Ovoj ustanovi pripada i galerija „Centar“. Centar savremene umjetnosti je nastao 1995. godine, spajanjem Republičkog kulturnog centra i Galerije nesvrstanih zemalja “Josip Broz Tito”. Raspolože fondom od 1.185 eksponata, koji su raspoređeni u četiri zbirke: evropska, u okviru koje se kao poseban segment nalazi crnogorska zbirka (669 eksponata), afrička (206 eksponata), latinoamerička (171 eksponata) i azijska (139 eksponata). Finansijska sredstva za rad ova ustanova obezbjeđuje iz državnog budžeta, kao posebna potrošaka jedinica. Centar savremene umjetnosti zapošljava 41 osobu.

Muzički centar Crne Gore, sa sjedištem u Podgorici osnovan, je 2006. godine i glavni je nosilac muzičkog života u državi. Osnivačkim aktom, ustanova integriše vitalne segmente nacionalne muzičke kulture: Simfonijski i Narodni orkestar, Koncertnu agenciju i Muzičko-informativni centar. Afirmiše horsko pjevanje i podstiče očuvanje muzičkog nasljeđa Crne Gore. Muzički centar se bavi i izdavačkom djelatnošću, a povremeno realizuje koncertne aktivnosti ansambala i solista koji nijesu dio ove institucije. Sjedište Muzičkog centra BIĆE u zgradi nekadašnjeg Doma vojske u Podgorici (trenutno u adaptaciji). Finansijska sredstva za rad ova ustanova obezbjeđuje iz državnog budžeta, kao posebna potrošaka jedinica. Muzički centar zapošljava 55 osoba.

Republički zavod za zaštitu spomenika kulture, sa sjedištem na Cetinju, smješten je u zgradi nekadašnjeg Austrougarskog poslanstva, izgrađenoj 1899. godine, i ima status kulturnog dobra. Osnovan je na Cetinju, 1948. godine. Zavod raspolože prostorom od 550 m². Poslovi i zadaci, utvrđeni Zakonom i Statutom Republičkog zavoda, obavljaju se u okviru devet organizacionih jedinica: Centar za dokumentaciju i istraživanja; Odjeljenje za zaštitu spomenika graditeljstva; Atelje za konzervaciju štafelajnog slikarstva, živopisa, mozaika i plastike; Atelje za konzervaciju metala, stakla i keramike; Atelje za konzervaciju papira, pergamenata i kože; Atelje za konzervaciju tekstila; Foto-atelje; Odjeljenje za pravne i opšte poslove, i Odjeljenje za računovodstveno-finansijske poslove. Finansijska sredstva za rad ova ustanova obezbjeđuje iz državnog budžeta, kao posebna potrošaka jedinica. Zavod zapošljava 58 osoba. Programom »Cetinje – grad kulture 2010-2013« planirana je kompletna rekonstrukcija objekta i njegovog enterijera.

Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture, sa sjedištem u Kotoru, smješten je u palati Drago iz XV vijeka, koja ima status kulturnog dobra, ukupne površine 578 m². Osnovan je 1992. godine. Poslovi i zadaci, utvrđeni zakonom i Statutom Regionalnog zavoda, obavljaju se u okviru dvije organizacione jedinice: Konzervatorsko odjeljenje (koje ima Službu za istraživanja i dokumentaciju, Arhitektonski atelje, Slikarsko-konzervatorski atelje) i Odjeljenje pravnih, opštih i ekonomsko-finansijskih poslova (koje ima Odsjek za opšte i Službu za ekonomsko-finansijske poslove). Finansijska sredstva za rad ova ustanova obezbjeđuje iz državnog budžeta, kao posebna potrošaka jedinica. Zavod zapošljava 21 osobu.

Centar za arheološka istraživanja Crne Gore, sa sjedištem u Podgorici, smješten je u iznajmljenom prostoru u Staroj Varoši, površine 350 m². Osnovan je 1999. godine. Poslovi Centra, utvrđeni Odlukom o osnivanju i Statutom, obavljaju se u okviru tri organizacione jedinice: Sektor za arheološka istraživanja, Sektor za dokumentaciju i konzervaciju i Sektor za opšte, pravne i računovodstvene poslove. Finansijska sredstva za rad ova ustanova obezbjeđuje iz državnog budžeta, kao posebna potrošačka jedinica. Centar zapošljava 16 osoba.

Narodni muzej Crne Gore, sa sjedištem na Cetinju, kompleksni je muzej, koji je nastao 1992. godine, reorganizacijom nekadašnje ustanove JU Muzeji Cetinje.

Narodni muzej raspolaže sa devet objekata, ukupne površine od 16.257,62 m² i dvanaest organizacionih jedinica. Od toga, tri stručne službe, četiri službe zajedničkih poslova i pet muzeja: Umjetnički muzej, Istorijski, Etnografski, Njegošev muzej „Biljarda“, i Muzej kralja Nikole. Narodni muzej baštini predmete od izuzetne vrijednosti za istoriju Crne Gore.

- **Umjetnički muzej** posjeduje, trenutno, najznačajniji fond likovne umjetnosti Crne Gore i broji oko 2.820 predmeta. Osnovan je 70-tih godina prošlog vijeka od Umjetničke galerije (osnovana 1950. godine na Cetinju) i smješten je u zgradi Vladinog doma.
- **Istorijski muzej** je, trenutno, najznačajniji historiografski fond Crne Gore i ima oko 1.430 predmeta. Otvoren je 1989. godine, a smješten je u prizemlju zgrade Vladinog doma.
- **Njegošev muzej–Biljarda**, prilikom proslave stogodišnjice Njegoševe smrti (1951. godina) u restauriranoj Biljardi otvoren je Memorijalni muzej, koji ima bogatu zbirku od 142 predmeta;
- **Muzej kralja Nikole**, osnovan je 1926. godine, kao Državni muzej, u nekadašnjem dvoru Kralja Nikole. Muzej posjeduje oko 15.000 predmeta; Programom „Cetinje – grad kulture 2010-2013“ predviđena je rekonstrukcija i restauracija Dvora kralja Nikole sa pripadajućim objektima i dvorištem.
- **Etnografski muzej** ima bogate i značajne zbirke, sa 4.250 predmeta, koje ilustruju način privređivanja, kulturu stanovanja, tekstilne radinosti i druge elemente materijalne i duhovne kulture stanovnika Crne Gore. Osnovan je 1951. godine.

Narodni muzej čuva i prezentuje istorijsku, etnografsku i umjetničku baštinu Crne Gore, po principima savremene muzeologije; vrši poslove matične službe na teritoriji Crne Gore; obavlja stručni nadzor nad radom muzeja u Crnoj Gori; vodi evidenciju o muzejima u mreži; prati i proučava uslove smještaja, rada i razvoja muzeja; pruža stručnu pomoć u obavljanju muzejske djelatnosti; vodi registar muzejskih radnika koji obavljaju stručne poslove; vodi centralni katalog muzejskog materijala; organizuje i sprovodi polaganje stručnog ispita u muzejskoj djelatnosti i sticanje viših stručnih zvanja, i ostalo. Finansijska sredstva za rad ova ustanova obezbjeđuje iz državnog budžeta, kao posebna potrošačka jedinica. Narodni muzej zapošljava 142 osobe. Programom „Cetinje - grad kulture 2010-2013“ planirana je rekonstrukcija Vladinog doma.

Pomorski muzej Crne Gore, sa sjedištem u Kotoru, smješten je u palati Grgurina, iz XVIII vijeka, ukupne površine od 610 m², koja ima status kulturnog dobr. Pored ovog objekta raspolaže i pomoćnim objektom od oko 70 m². Pomorski muzej je specijalizovana muzejska ustanova u Crnoj Gori koja svojim radom baštini bogatu pomorsku tradiciju. Prva pomorska zbirka, Bratovštine Bokeljske mornarice, formirana je 1880. godine u Kotoru, a Muzej Bokeljske mornarice otvoren je 1938. godine u palati Grgurina. Ovo barokno zdanje s početka XVIII vijeka restaurirano je i adaptirano za potrebe Pomorskog muzeja, koji je osnovan 1952. godine.

Muzejski fond je sistematizovan u četiri zbirke: pomorsko-tehničku (157 predmeta); umjetničku (370); narodnu nošnju, nakit i oružje (472) i narodno pokućstvo i posuđe (402). Finansijska sredstva za rad ova ustanova obezbjeđuje iz državnog budžeta, kao posebna potrošaka jedinica, ali i iz sopstvenih prihoda. Pomorski muzej zapošljava 16 osoba.

Prirodnjački muzej Crne Gore, sa sjedištem u Podgorici, privremeno je smješten u objektu koji ima status kulturnog dobra. Kao specijalizovani muzej osnovan je 1995.godine. Početak razvoja ovog muzeja vezuje se za nekadašnju Prirodnjačku zbirku Crne Gore, koja je osnovana 1961. godine kada je, odmah nakon osnivanja, priključena Republičkom zavodu za zaštitu prirode. Sačuvani dio ove zbirke predstavljao je osnivački muzejski fond Prirodnjačkog muzeja.

Prirodnjački muzej se bavi istraživanjem, prikupljanjem, zaštitom i prezentacijom muzealija prirodnjačkog sadržaja. Muzejski fond je sistematizovan u 12 zbirki, po vrstama živih organizama i posjeduje 2.659 predmeta. Finansijska sredstva za rad ova ustanova obezbjeđuje iz državnog budžeta, kao posebna potrošaka jedinica. Muzej trenutno koristi oko 300 m², dok se trajno ne riješi prostor za ustanovu. Muzej zapošljava 25 osoba.

Centralna narodna biblioteka „Đurđe Crnojević“, smještena je na Cetinju u zgradi nekadašnjeg Italijanskog poslanstva, ukupne površine 2.231,50 m², te u zgradi nekadašnjeg Francuskog poslanstva, površine 754 m². Objekti imaju status kulturnog dobra. U kompleksu Italijanskog poslanstva, 1981. godine, dograđen je moderan depo za knjige, površine 4.563 m².

Inicijativa o obnavljanju državne biblioteke na Cetinju pokrenuta je 1893. godine, a do tada je tu funkciju imala Njegoševa biblioteka. Između dva svjetska rata, ulogu centralne narodne biblioteke za Crnu Goru imala je Biblioteka Državnog muzeja na Cetinju, nastala 1926. godine, uglavnom od preostalog fonda nekadašnje dvorske biblioteke. Zemaljska centralna biblioteka na Cetinju osnovana je 1946. godine. U početku je funkcionisala u okviru Državnog muzeja, da bi, krajem 1946. godine, prerasla u samostalnu ustanovu.

Centralna narodna biblioteka raspolaže fondom od oko dva miliona bibliotečkih jedinica i umrežena je u bibliotečko-informacioni sistem COBIS, što je stavlja u rang evropskih nacionalnih biblioteka. U okviru ovog fonda, nalazi se zbirka stare i rijetke crnogorske knjige i periodike – „Montenegrina“, koja sadrži oko 37.000 bibliotečkih jedinica. Finansijska sredstva za rad ova ustanova obezbjeđuje iz državnog budžeta, kao posebna potrošaka jedinica. Biblioteka zapošljava 85 osoba. Programom „Cetinje – grad kulture 2010-2013“ predviđen je završetak svih radova na rekonstrukciji Italijanskog poslanstva i završetak radova na sanaciji glavnog depoa Centralne narodne biblioteke. Istim programom predviđena je rekonstrukcija krova Francuskog poslanstva, spoljni

restauratorsko-konzervatorski radovi, restauracija enterijera, uređenje dvorišta i saniranje ograde.

Crnogorska kinoteka, sa sjedištem u Podgorici, osnovana je 2000. godine. Smještena je u neadekvatnom prostoru, ukupne površine 271 m², koje je u vlasništvu Opštine Podgorica. Kinoteka prikuplja i čuva domaća i inostrana kinematografska djela i građu, bez obzira na vrstu i kvalitet nosača na kojima su snimljena ili zabilježena, što podrazumijeva: evidentiranje, prikupljanje, sređivanje, korišćenje i prezentaciju crnogorskih kinematografskih djela i građe; prikupljanje, čuvanje i prezentaciju kinematografskih djela značajnih autora jugoslovenske i svjetske kinematografije; pružanje pomoći fizičkim i pravnim licima koja se bave praktičnim i teorijskim istraživanjima; organizovanje simpozijuma, festivala, predavanja, savjetovanja, tribina, tematskih programa i drugih manifestacija koje su od značaja za kinematografski život i kulturu uopšte; izdavanje stručne literature i publikacija iz oblasti kinematografije. Finansijska sredstva za rad ova ustanova obezbjeđuje iz državnog budžeta, kao posebna potrošaka jedinica. Kinoteka zapošljava pet osoba. Master planom ulaganja u infrastrukturu u sektorima obrazovanja, zdravlja, kulture, sporta i državne uprave za period 2011-2020. planiran je završetak izgradnje novog objekta za Muzički centar Crne Gore i Crnogorsku kinoteku. Za potrebe Crnogorske kinoteke predviđen je prostor površine 1300 m².

Biblioteka za slijepe, sa sjedištem u Podgorici, osnovana je 2004. godine. Smještena je u iznamljenom prostoru, površine 360 m². Ima fond od 10.954 bibliotečke jedinice, u svim formatima dostupnim korisnicima oštećenog vida. Osnovna djelatnost Biblioteke je nabavka, obrada, čuvanje, ustupanje na korišćenje knjiga štampanih na Brajevom pismu i u tehnikama dostupnim osobama oštećenog vida, kao i izdavanje knjiga na Brajevom pismu, izdavanje časopisa za slijepe, organizovanje čitaonice, i drugo. Finansijska sredstva za rad ova ustanova obezbjeđuje iz državnog budžeta, kao posebna potrošaka jedinica, ali i sopstvenim prihodima, donacijama i drugim izvorima. Biblioteka zapošljava sedam ljudi. Master planom ulaganja u infrastrukturu u sektorima obrazovanja, zdravlja, kulture, sporta i državne uprave za period 2011-2020. za potrebe obezbjeđivanja prostora za rad Biblioteke za slijepe, planirana je izgradnja objekta u Podgorici, površine oko 400 m².

Mauzolej „Petar II Petrović Njegoš“ osnovan je 1994. godine, u cilju zaštite i valorizacije Mauzoleja. Ustanova raspolaže objektom od 98 m². Mauzolej vodi računa o održavanju infrastrukture: Mauzolej (570 m²), okretište (418 m²), tunel (429 m²), put u usjeku (39 m²), pomoćne staze (39 m²) i guvno (50 m²). Zadaci i poslovi ove ustanove obavljaju se u okviru dvije organizacione jedinice: Službe za tehničko i fizičko obezbjeđenje i Službe za administrativne, finansijske i marketinške poslove. Zapošljava 14 osoba.

Vlada Crne Gore je 2006. godine donijela Odluku o organizovanju Javne ustanove »Centar Njegoš«, koja je objedinila JU »Mauzolej Petar II Petrović Njegoš«, dio Narodnog muzeja, Njegošev muzej i Njegoševu rodnu kuću na Njegušima. Ova ustanova nije zaživjela. Programom »Cetinje – grad kulture 2010-2013« predviđena je sanacija kompleksa Mauzoleja.

Matica crnogorska afirmiše kulturu i nacionalni identitet crnogorskog naroda i promovira multietnički karakter Crne Gore. Osnovana je 1993. godine, na Cetinju. U skladu sa Zakonom o Matici crnogorskoj ("Službeni list Crne Gore", broj 21/08) ostvaruje programske ciljeve i vrši djelatnost od javnog interesa, kao samostalna organizacija u oblasti kulture.

3.3. OPŠTINSKE JAVNE USTANOVE

Opštine u Crnoj Gori osnovale su javne ustanove kulture, koje su glavni nosioci aktivnosti u oblasti kulture u lokalnim zajednicama. Organizovane su kao centri za kulturu - kompleksne javne ustanove koje radom objedinjavaju sve djelatnosti kulture (bibliotečku, muzejsku, galerijsku, pozorišnu, izdavačku, djelatnosti kulturno-umjetničkog amaterizma, prikazivanja filmova i td.).

Ove ustanove su pretežno izvršni producenti manifestacija i festivala, kao posebnih formi produkcije i prezentacije različitih kulturnih sadržaja.

Neadekvatan organizacioni okvir doprinosi neravnomjernom razvoju svih djelatnosti kulture na opštinskom nivou. Pojedine djelatnosti ustanova su uređene posebnim zakonima (muzeji, biblioteke, pozorišna djelatnost), koji propisuju drugačiji pravni i organizacioni status, način i uslove organizacije ustanova. Postojeći sistem centara za kulturu ne omogućava primjenu ovih zakona. Poseban problem u funkcionisanju svih opštinskih ustanova predstavlja nedostatak stabilnog izvora finansiranja.

Unapređivanje i razvoj kulture u opštinama biće predmet pojedinačnih programa razvoja kulture sa godišnjim akcionim planovima, koje će crnogorske opštine donositi u skladu sa Zakonom o kulturi.

Opštinski programi razvoja kulture treba da sadrže:

- analizu stanja i potreba u kulturi;
- utvrđivanje izvora finansiranja;
- evidenciju subjekata kulture;
- evidenciju stanja infrastrukture potrebne za realizaciju projekata u kulturi;
- valorizaciju kulturne baštine;
- mjere koje podstiču unapređivanje sektora kulture;
- mjere koje stimuliraju nezavisnu kulturnu scenu i kulturu mladih;
- mjere koje afirmišu princip rodne ravnopravnosti;
- mjere koje će kulturu učiniti dostupnijom osobama sa invaliditetom,
- i drugo, što je od značaja za razvoj kulture u opštinama.

U crnogorskim opštinama postoje sljedeće javne ustanove:

Andrijevića	JU Centar za kulturu Andrijevića
Bar	JP Kulturni centar Bar
Berane	JU Centar za kulturu Berane JU Polimski muzej

Bijelo Polje	JU Centar za djelatnosti kulture »Vojislav Bulatović – Strunjo«
Budva	JU Muzeji, galerija i biblioteka JU Grad teatar JU Crvena komuna Petrovac JU Spomen dom – Reževići
Danilovgrad	JU Centar za kulturu Danilovgrad JU Umjetnička kolonija
Žabljak	JU Centar za kulturu Žabljak
Kolašin	JU Centar za kulturu Kolašin
Kotor	JU Kulturni centar »Nikola Đurković« JU Muzeji Kotor
Mojkovac	JU Centar za kulturu »Nenad Rakočević«
Nikšić	JU Centar za kulturu Nikšić JU Nikšićko pozorište JU Zahumlje JU Anderva
Plav	JU Centar za kulturu Bar
Plužine	JU Centar za kulturu Plužine
Pljevlja	JU Narodna biblioteka »Stevan Samardžić« JU Umjetnička galerija »Vitomir Srbljanović« JU Zavičajni muzej JU Međurepublička zajednica za kulturno-prosvjetnu djelatnost
Podgorica	JU KIC »Budo Tomović« JU Muzeji i galerije JU Gradsko pozorište JU Narodna biblioteka »Radoslav Ljumović« JU KIC »Zeta« Golubovci JU KIC »Malesija« Tuzi
Rožaje	JU Centar za kulturu Rožaje JU Zavičajni muzej Rožaje
Tivat	JU Centar za kulturu Tivat
Ulcinj	JP Centar za kulturu Ulcinj
Herceg Novi	JU za kulturu »Herceg Fest« JU Zavičajni muzej i umjetnička galerija »Josip Bepo Benković«
Cetinje	JU Biblioteka »Njegoš«
Šavnik	JU Centar za kulturu, sport i medije

IV KULTURNO-UMJETNIČKO STVARALAŠTVO

Za izradu Nacionalnog programa iz oblasti kulturno-umjetničkog stvaralaštva korišteni su, između ostalog, i podaci sadržani u sljedećim dokumentima:

- Informacija o stanju u oblasti kulturno-umjetničkog stvaralaštva (2006. godine);
- Izvještaj o stanju izdavačke djelatnosti u Crnoj Gori (2007. godine);
- Izvještaj o stanju kinematografske djelatnosti u Crnoj Gori (2007. godine);
- Nacionalni program razvoja kinematografije za period 2008-2012 (2008. godine);
- Program razvoja kulture u 11 opština na sjeveru Crne Gore (2008. godine);
- Podaci i praksa Kraljevskog pozorišta Zetski dom;
- Podaci i praksa Crnogorskog narodnog pozorišta;
- Podaci i praksa Centra savremene umjetnosti Crne Gore;
- Podaci i praksa Muzičkog centra Crne Gore;

Izradi ovih dokumenata predhodila je Nacionalna debata o problemima u crnogorskoj kulturi (u okviru projekta MOSAIC Savjeta Evrope).

4.1. POZORIŠNA DJELATNOST

Glavni subjekti pozorišne djelatnosti su dva nacionalna pozorišta: Crnogorsko narodno pozorište i Kraljevsko pozorište *Zetski dom*. Kraljevsko pozorište Zetski dom, kao prva državna ustanova kulture osnovana prije sto godina, stožer je crnogorskog kulturnog identiteta. Njegov, u mnogim istorijskim periodima, teško održiv kontinuitet, kroz spoj nasljeđa i stvaralaštva, simboliše razvojnu nit kulture u Crnoj Gori. Crnogorsko narodno pozorište je, pored svoje pozorišne djelatnosti, odigralo značajnu ulogu u revitalizaciji crnogorskog nacionalnog identiteta krajem XX vijeka.

Repertoarska politika oba pozorišta usmjerena je na produkciju i izvođenje domaćih i stranih dramskih, muzičko-scenskih i drugih djela. Pored sopstvenih produkcija, repertoar ovih pozorišta čine i projekti pozorišnih i drugih institucija kulture iz Crne Gore i inostranstva.

Oba teatra se bave i izdavaštvom (tematske publikacije, dramska djela i monografska izdanja), čime doprinose popularizaciji pozorišne umjetnosti. Crnogorsko narodno pozorište je u okviru svoje izdavačke djelatnosti objedinilo i sistematizovalo crnogorsku pozorišnu bibliografiju.

Stanje objekata i njihova tehničko-tehnološka opremljenost značajno ograničavaju njihovu programsku djelatnost.

Na opštinskom nivou postoje dvije pozorišne ustanove: Gradsko pozorište u Podgorici (jedino pozorište s repertoarom za djecu) i Nikšićko pozorište. Iako je riječ o pozorišnim kućama sa dugom tradicijom, u opštinama koje su i univerzitetski centri, oba teatra obavljaju djelatnost bez matične scene, uz slabu tehničku opremljenost, neriješene izvore finansiranja i nedostatak sredstava za kontinuiran rad. U tim institucijama, posebno u Nikšićkom pozorištu, neadekvatna je kadrovska struktura zaposlenih.

Opštinski centri za kulturu (u Tivtu, Kotoru, Baru, Bijelom Polju, Herceg Novom), kao i pojedine nevladine organizacije, povremeno se bave pozorišnim produkcijama u formi producentskog pozorišta i pozorišta neformalnih umjetničkih grupa.

Za pozorišnu produkciju u Crnoj Gori značajne su produkcije pozorišnih festivala (Grad teatar, Barski ljetopis, Tivatsko kulturno ljetno, Internacionalni festival Kotor art).

Kreativni potencijal sa crnogorskih umjetničkih škola ukazuje na potrebu proširivanja institucionalnog pozorišnog sistema i njegovu reorganizaciju. U ovoj oblasti konstatovan je deficit pojedinih pozorišnih profesija (scenografi, kostimografi, dizajneri svjetla i tona, i specifična pozorišna zanimanja i zanati), pa je neophodno obezbijediti uslove i za stručno osposobljavanje dijela postojećeg kadra ili njegovu doedukaciju.

Programom razvoja kulture u 11 opština na sjeveru Crne Gore rekonstruisani su i osavremenjeni centri za kulturu, što je dodatno podstaklo potrebu za revitalizacijom pozorišne djelatnosti u tom dijelu države.

U ovoj oblasti kulture postoji strukovno udruženje - Udruženje dramskih umjetnika Crne Gore, koje je neophodno reorganizovati.

Godinama ne izlazi pozorišni časopis *Gest*, koji je davao značajan doprinos razvoju pozorišne umjetnosti.

Polazne osnove za unaprjeđenje djelatnosti:

- *Postojeći institucionalni okvir ne omogućava razvoj pozorišne djelatnosti na cijeloj teritoriji Crne Gore;*
- *Stanje objekata i njihova tehničko-tehnološka opremljenost u potpunosti ne odgovaraju savremenim standardima pozorišne djelatnosti;*
- *Neravnomjeran razvoj pozorišne djelatnosti na nacionalnom i opštinskom nivou;*
- *Postojeći institucionalni okvir ne omogućava angažman svih stručnih i kreativnih umjetničkih kadrova (glumci, reditelji, producenti);*
- *Evidentan je deficit pojedinih pozorišnih profesija (scenografi, kostimografi, dramski pisci, dramaturzi);*
- *Razvoj nezavisnih produkcija i samostalnih umjetničkih projekata nije dovoljno stimulisan;*
- *Ne postoji odgovarajuća baza podataka o subjektima koji se bave pozorišnom djelatnošću, njihovim programskim, kadrovskim i tehničkim kapacitetima i produkciji;*
- *Potreba reorganizacije strukovnog udruženja;*

4.2. LIKOVNA UMJETNOST

Centar savremene umjetnosti Crne Gore je državna ustanova kulture koja, po svojoj programskoj orijentaciji, koncipira i realizuje aktivnosti iz domena likovne umjetnosti, a dijelom i iz drugih oblasti. Centar savremene umjetnosti organizuje samostalne i kolektivne, tematske i retrospektivne izložbe umjetnika iz zemlje i inostranstva. Važan segment djelatnosti CSU su izdavački projekti: monografije i katalozi, jedini crnogorski časopis iz oblasti likovne umjetnosti „Art Centrala“ i edicija Crnogorska likovna kritika.

Umjetnički muzej Crne Gore kao dio Narodnog muzeja na Cetinju, sakuplja, čuva i izlaže veliki broj umjetničkih djela (oko 2.800), među kojima su i kapitalna djela savremene jugoslovenske i crnogorske likovne umjetnosti. Umjetnički muzej kontinuirano organizuje prezentacije pojedinih zbirki ili radova iz svoje kolekcije, u vidu revijalnih, tematskih ili

autorskih izložbi, u Crnoj Gori i inostranstvu. Publikovanjem monografija umjetnika i kataloga izložbi, razvijena je i izdavačka djelatnost muzeja.

Pored navedenih državnih ustanova, organizovanjem likovnih programa bave se i opštinske galerije, koje djeluju u okviru centara za kulturu, kao i nevladine organizacije i privatne galerije.

Udruženje likovnih umjetnika Crne Gore (ULUCG) okuplja profesionalne crnogorske likovne stvaraocce. Djelatnost ostvaruje organizovanjem samostalnih i grupnih izložbi umjetnika iz Crne Gore i inostranstva, izdavaštvom, arhiviranjem građe i dr.

Privatne galerije najčešće prezentuju individualne izložbe domaćih umjetnika, sporadično i inostranih.

Značajan broj likovnih programa organizovan je u okviru festivala i likovnih kolonija.

Polazne osnove za unaprjeđenje djelatnosti:

- *Odsustvo strategije u promovisanju vrhunskih vrijednosti i najvećih dometa crnogorske likovne umjetnosti;*
- *Evidentan je nedostatak nezavisnih projekata;*
- *Nedovoljna saradnja na projektima među postojećim subjektima likovnog života;*
- *Nedovoljno učešće crnogorskih umjetnika na međunarodnim likovnim manifestacijama;*
- *Nedefinisana strategija prezentacije savremene crnogorske likovne scene u inostranstvu;*
- *Nedostatak baze podataka o subjektima i aktivnostima savremene crnogorske likovne scene;*
- *Nedovoljna senzibilnost lokalne umjetničke scene i kulturne javnosti za savremene forme umjetničkog izražavanja i rad u novim medijima;*
- *Izostanak prakse angažovanja stručnjaka u procjeni kvaliteta domaće likovne produkcije i njene međunarodne prezentacije;*

4.3. MUZIČKA I MUZIČKO - SCENSKA DJELATNOST

Jedina institucija u Crnoj Gori, u kojoj se na organizovan način odvija muzička djelatnost jeste Javna ustanova Muzički centar Crne Gore. Bez obzira na to što još nijesu obezbijeđeni neophodni prostorni, tehnički i kadrovski uslovi za rad, Crnogorski simfonijski orkestar Muzičkog centra je već stekao respektabilnu reputaciju.

Muzičkom i muzičko-scenskom djelatnošću na lokalnom nivou bave se centri za kulturu, povremenim organizovanjem koncerata, muzičkih festivala i majstorskih radionica. Od značaja su i aktivnosti pojedinih nevladinih organizacija, čiji su osnivači, uglavnom, sami muzičari, ali njihovo djelovanje često karakteriše odsustvo saradnje.

U ovoj djelatnosti postoje strukovna udruženja koja suštinski ne doprinose razvoju i unapređivanju muzičkog stvaralaštva.

Polazne osnove za unaprjeđenje djelatnosti:

- *Ne postoje odgovarajući prostori i oprema za razvoj koncertne djelatnosti;*
- *Odsustvo mehanizama za kontinuirano podsticanje savremenog muzičkog stvaralaštva (konkursi za otkup, izvođenje, umnožavanje ili snimanje djela savremene muzičke produkcije);*
- *Bogato crnogorsko muzičko nasljeđe nije dovoljno vrednovano i prezentovano;*
- *Deficit stručnog muzičkog kadra;*
- *Ne postoji baza podataka o subjektima i aktivnostima savremene muzičke scene u Crnoj Gori;*
- *Strukovno udruženje nije dobro organizovano;*

4.4. IZDAVAČKA DJELATNOST

Specifičnost crnogorskog izdavaštva je u tome što se, usljed nedostatka adekvatnog institucionalnog i normativnog okvira, velikim dijelom odvija u okviru nevladinog sektora. Izostanak odgovarajućeg zakona baziranog na standardima i praksi uređenja ove djelatnosti, te izostanak normi i nadzora nad njenim sprovođenjem, rezultirali su dugogodišnjom stagnacijom u ovoj oblasti, koja je uslovlila nekontrolisanu realizaciju velikog broja izdavačkih projekata.

Ministarstvo kulture redovnim godišnjim konkursima za sufinansiranje projekata iz oblasti kulture pomaže i podstiče izdavačku djelatnost, produkciju novih književnih djela i prevodilačke projekte.

Za razvoj izdavačke djelatnosti nužno je obezbijediti potrebne uslove: institucionalnim organizovanjem, novom legislativom, utvrđivanjem profesionalnih standarda za obavljanje izdavačke djelatnosti i podizanjem kvaliteta izdavačkih projekata, prava i obaveza izdavača, štampara, distributera i obaveze države da koordinira i pripremi konzistentnu politiku razvoja crnogorskog izdavaštva.

Polazne osnove za unaprjeđenje djelatnosti:

- *Neadekvatan zakonski okvir;*
- *Ne postoji specijalizovana ustanova koja se na sistematičan način bavi izučavanjem i prezentacijom crnogorske književnosti;*
- *Strategija prevođenja crnogorske književnosti na svjetske jezike i prevođenja djela svjetske književnosti na crnogorski jezik, nije definisana;*
- *Izdavanjem publikacija bave se izdavačke kuće, javne ustanove i preduzeća, nevladine organizacije, mediji i pojedinci;*
- *Najveći dio izdavačke produkcije se odnosi na nova književna djela domaćih autora i autora iz okruženja;*
- *Deficit kadra u oblasti književnog prevodilaštva;*
- *Projekti od kapitalnog značaja za crnogorsku kulturu nijesu dovoljno zastupljeni u izdavačkoj produkciji;*
- *Knjige se objavljuju bez izdavačkih ugovora i time narušavaju autorska i srodna prava;*

- *Publikacije se često objavljuju bez obaveznih kataloških zapisa i međunarodnih standardnih oznaka, a obavezni broj primjeraka se ne dostavlja Centralnoj narodnoj biblioteci;*
- *Mali broj knjiga se štampa u crnogorskim štamparijama, zbog visokih cijena usluga i kvaliteta štampe;*
- *Evidentan je trend opadanja tiraža;*
- *Ne postoji dobro organizovano strukovno udruženje;*

4.5. KINEMATOGRAFIJA

Kinematografija je kompleksna djelatnost i važan je razvojni resurs svake države, koji ističe dvojaku prirodu - umjetničko ostvarenje i komercijalnu vrijednost. Značaj kinematografije nije dovoljno prepoznat.

Iako podstiče i promoviše turističke i privredne resurse zemlje, kinematografija nema pravni i institucionalni okvir. Zato se moraju obezbijediti uslovi za njen razvoj, uz uspostavljanje standarda koji se primjenjuju u evropskoj kinematografiji i audiovizuelnoj djelatnosti.

Polazne osnove za unaprjeđenje djelatnosti:

- *Ne postoje institucije koje bi razvijale kinematografsku djelatnost, od proizvodnje do distribucije kinematografskog djela;*
- *Ne postoji odgovarajući zakonski okvir, koji je usklađen sa evropskim standardima u ovoj oblasti;*
- *Ukidanjem kinematografske takse prestao je jedini način finansiranja ove djelatnosti u Crnoj Gori;*
- *Subjekti koji se bave filmskom proizvodnjom nemaju ni nužnu tehničko-tehnološku opremu i uslove za rad, što podrazumijeva angažovanje stranih kompanija u različitim fazama filmske produkcije (oprema, finalna obrada zvuka, laboratorija), čime se uvećavaju troškovi realizacije;*
- *Otkup, uvoz, umnožavanje i izvoz filmova obavlja se u skladu sa interesima distributera iz okruženja i slobodnoj inicijativi prikazivača, jer ne postoje ovlašćeni domaći distributeri;*
- *Bioskopi ne zadovoljavaju tehničko – tehnološke uslove, a njihov broj u Crnoj Gori manji je nego sredinom prošlog vijeka;*
- *Piraterija, i pored preuzetih normativnih i organizacionih mjera za njeno suzbijanje, negativno utiče na sve segmente kinematografije;*
- *Nedovoljno razvijena regionalna saradnja na filmskim koprodukcijama;*
- *Crna Gora nije članica nijednog međunarodnog programa podrške ovoj djelatnosti;*
- *Crnogorskim kinematografskim kadrovima nije obezbijeđen adekvatan profesionalni agažman;*
- *Ne postoji jasno definisana i organizovana strategija promocije Crne Gore kao filmske destinacije;*

- *Postoji Udruženje filmskih stvaralaca Crne Gore koje dobro funkcioniše, s obzirom na trenutne uslove u ovoj djelatnosti;*

4.6. MANIFESTACIJE I FESTIVALI

U Crnoj Gori postoji više od stotinu festivala i manifestacija, čiji su osnivači opštine ili nevladine organizacije. Na osnovu Zakona o kulturi, crnogorska Vlada usvojila je Uredbu o kriterijumima za određivanje manifestacija i festivala od posebnog značaja za kulturu Crne Gore. Dobijanjem statusa od posebnog značaja, festivalima je utvrđena nova organizaciona i produkciona šema, primjerena upravljačka struktura i obezbijeđeni sigurni izvori finansiranja (državni i opštinski). U prethodne dvije godine, status festivala od posebnog značaja za kulturu Crne Gore dobili su: Filmski festival u Herceg Novom, Kotor Art, Međunarodni TV festival u Baru i Ratkovićeve večeri poezije u Bijelom Polju, kao četiri festivala koja su se svojom specifičnom programskom profilacijom, dugom tradicijom i dobrim produkcionim i organizacionom uslovima, utemeljili na crnogorskoj kulturnoj sceni.

Festivali i manifestacije od posebnog značaja i kvalitet njihovih programskih sadržaja, ukazuje na to da će oni, ubuduće, naći različite izvore finansiranja i postići samoodrživost, kao i da će biti definisana adekvatna institucionalna organizacija.

Raznovrsnost i brojnost festivala u Crnoj Gori ukazuje na potrebu da se sagleda mogućnost da status festivala od posebnog značaja dobiju i drugi festivali iz oblasti kulture, koji su dosadašnjim produkcionim i organizacionim standardima i kontinuitetom stekli prepoznatljiv imidž. Ostali festivali i manifestacije finansiraju se iz sopstvenih sredstava, kao i preko redovnih godišnjih konkursa Ministarstva kulture.

Polazne osnove za unaprjeđenje djelatnosti:

- *Mali broj crnogorskih festivala ima jasnu programsku, produkcijsku i organizacionu koncepciju;*
- *Organizatori festivala i manifestacija su opštine i nevladine organizacije;*
- *Festivali i manifestacije od posebnog značaja za kulturu Crne Gore doprinose unapređivanju kulture i pozicioniranju Crne Gore na mapi međunarodnih kulturnih događanja;*

4.7. AMATERSKA DJELATNOST

Amaterska djelatnost u kulturi ostvaruje se kroz kulturno-umjetnička društva, amaterska pozorišta i ansamble. Najčešće imaju status nevladinih organizacija, među kojima je najveći broj onih koji se bave muzičko-scenskom djelatnošću i folklorom. Kulturno-umjetnička društva postoje u svim opštinama u Crnoj Gori, ali nemaju riješene izvore finansiranja, kao ni scenske i prostorno-tehničke uslove za rad.

Amaterska djelatnost je dobar način animacije mladih ljudi, koji kroz angažman u različitim formama amaterizma mogu artikulirati svoje kulturne potrebe i, eventualno, opredijeliti svoj budući profesionalni put.

Veliki broj amaterskih društava u Crnoj Gori i njihov značaj za društvo ukazuju na potrebu boljeg međusobnog povezivanja, poboljšanje saradnje sa profesionalcima, nacionalnim i lokalnim institucijama kulture, privrednim društvima, kao i širenje međunarodne saradnje.

Kulturno-umjetnička društva čuvaju i promovišu bogatstvo kulturne različitosti. Savremeni oblici amaterskog djelovanja u kulturi predstavljaju dobar model promocije tradicionalnih vrijednosti.

Ministarstvo kulture redovnim godišnjim konkursima za sufinansiranje projekata u kulturi značajno pomaže amatersku djelatnost.

Polazne osnove za unaprjeđenje djelatnosti:

- *Kulturno-umjetnički amaterizam ima dugu tradiciju u Crnoj Gori;*
- *Ne postoji nacionalno udruženje amatera, koje bi pospješivalo rad u ovoj oblasti;*
- *Najveći broj kulturno-umjetničkih društava u Crnoj Gori njeguje izvornu muziku i folklor, tradiciju i narodne običaje;*

4.8. SOCIJALNI STATUS UMJETNIKA I STRUČNJAKA U KULTURI

Umjetnici i stručnjaci iz oblasti kulture najčešće ne raspolažu adekvatnim prostorima i uslovima za rad, a njihov nezavidan socijalan status, često je rezultat nedovoljne brige društva o kulturnim vrijednostima. Kako bi se socijalni status umjetnika i stručnjaka poboljšao, Vlada Crne Gore donijela je Uredbu o kriterijumima i načinu dodjele statusa istaknuti kulturni stvaralac („Službeni list Crne Gore“, 78/09), a njom se, između ostalog, utvrđuju uslovi i kriterijumi za utvrđivanje visine i načina isplate doživotne naknade na osnovu tog statusa, čime je znatno poboljšan status značajnog broja stvaralaca. Pravo po ovom osnovu u toku 2010. godine ostvarilo je 35 umjetnika i stvaralaca u kulturi, a svake godine ovaj status biće dodijeljen onima koji ispune uslove propisane Uredbom.

Samostalnim umjetnicima država uplaćuje zdravstveno osiguranje. Ministarstvo kulture će u narednom periodu u saradnji sa Crnogorskim fondom za solidarnu stambenu izgradnju zaključiti ugovor za izgradnju stanova, koji će se otkupljivati po povoljnim uslovima, radi rješavanja stambenih potreba angažovanih u kulturi.

Ne postoji sistem dodjele radnih prostora umjetnicima.

Polazne osnove za unaprjeđenje:

- *Djelimično je riješen socijalni status umjetnika;*
- *Nedovoljna briga društva o socijalnom statusu umjetnika i angažovanih u kulturi;*
- *Definisan status istaknuti kulturni stvaralac;*
- *Samostalnim umjetnicima država plaća zdravstveno osiguranje;*
- *Neregulirane stambene potrebe angažovanih u kulturi;*
- *Ne postoji sistem dodjele radnih prostora;*

4.8. STRATEŠKI IZAZOVI

- Uslovi pod kojima se ostvaruju kulturno-umjetničke djelatnosti u Crnoj Gori nijesu u skladu sa misijom kulture u razvoju društva;
- Kompleksnost kulturno-umjetničkog stvaralaštva zahtijeva reorganizaciju postojećeg institucionalnog sistema (promjenu osnivačkih akata postojećih institucija iz ove oblasti);
- Razvoj kulture na teritoriji Crne Gore nije ravnomjeran;
- Mali broj nezavisnih projekata u kulturi;
- Prostorni uslovi, stanje objekata i njihova tehničko-tehnološka opremljenost ograničavaju ostvarivanje djelatnosti;
- Evidentan je deficit stručnog i naučnog kadra u svim segmentima kulturno-umjetničkog stvaralaštva;
- Nedovoljna briga društva o socijalnom statusu angažovanih u kulturi;
- Mali je broj kapitalnih projekata u kulturno-umjetničkoj produkciji koji obezbjeđuju afirmaciju temeljnih vrijednosti crnogorske kulture;
- Strukovno udruživanje i djelovanje u kulturi nije dobro organizovano;
- Socijalnom statusu umjetnika i stvaralaca nije posvećena dovoljna pažnja;
- Zahtjevi za kulturnim sadržajima za mlade nijesu u potpunosti ispunjeni;
- Amaterizam u kulturno-umjetničkom stvaralaštvu nije dovoljno razvijen;
- Kulturni sadržaji nijesu dostupni svim osobama sa invaliditetom;
- Ne postoji baza podataka o svim subjektima koji se bave djelatnostima kulture.

V KULTURNA BAŠTINA

Kulturna baština predstavlja osnov nacionalnog identiteta i njen razvoj mora biti zasnovan na potpunom poznavanju njenih istorijskih, kulturnih i drugih vrijednosti, poznavanju prijetnji i opasnosti, mogućnosti koje pruža status kulturne baštine, kao i poznavanju resursa koje ona posjeduje.

Društveni interes utemeljen na očuvanju istorijskih vrijednosti i tradicije često je potisnut individualnim potrebama i subjektivnim procjenama za lijepo i korisno. Neadekvatno korišćenje i prezentacija kulturne baštine može nanijeti nepopravljive štete vrijednostima kulturnog identiteta države. Principi očuvanja i zaštite kulturnih vrijednosti, često su suprotstavljeni ekonomskom razvoju, zbog čega je neophodno naći efikasne mehanizme, koji će spriječiti promjene koje mogu nanijeti trajnu štetu kulturnoj baštini.

Ministarstvo kulture i državne institucije koje se bave očuvanjem, prezentacijom i vrednovanjem kulturne baštine moraju biti aktivno uključeni u razvojne projekte koji podrazumijevaju promjene na kulturnim dobrima i njihovoj zaštićenoj okolini. Kako bi se taj cilj postigao, neophodna je potpuna posvećenost i koordinacija među stručnim, političkim, civilnim i privatnim segmentima društva, koja je utemeljena na dugoročnoj viziji održivog razvoja.

Adekvatan tretman kulturna baština dobija uređenim i modernizovanim pravnim i institucionalnim okvirom, kao i postizanjem ravnoteže između javnih i privatnih interesa.

Za podizanje svijesti svih građana o značaju kulturne baštine, od važnosti su kvalitetan obrazovni sistem i aktivno učešće medija. U tom smislu, jačanje kadrovskih kapaciteta je jedna od primarnih obaveza države.

Međunarodni standardi nalažu da se posebna pažnja posveti digitalizaciji kulturne baštine i zaštiti kulturnih dobara, radi lakše dostupnosti, pravilnog tretmana i prezentacije.

Kulturna dobra na teritoriji Crne Gore i područje svjetske baštine Kotora promovišu Crnu Goru kao atraktivnu turističku destinaciju.

Za potrebe izrade Nacionalnog programa, urađena je analiza stanja kulturne baštine na osnovu:

- Informacije i baze podataka u formi pojedinačnih izvještaja za 357 nepokretnih kulturnih dobara (opis, foto-dokumentacija, skice, premjer, opis kontakt-zone, opis izvedenih radova, vrijeme izvođenja radova, posjedovanje dokumentacije, odobrenja, saglasnosti, faktori oštećenja, devastacija kulturne vrijednosti, ocjena stanja, i predlog mjera);
- Informacije o muzejima u Crnoj Gori (osnovni podaci o svakoj muzejskoj ustanovi, foto-dokumentacija, pravna dokumentacija o obavljanju djelatnosti, podaci o muzejskom materijalu, kadru, prostornim kapacitetima i minimalnoj opremljenosti);
- Izvještaja o stanju u bibliotečkoj djelatnosti;
- Izvještaja o stanju u arhivskoj djelatnosti;
- Izvještaja o stanju u kinotečkoj djelatnosti;
- Podataka i prakse Republičkog i Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture i Centra za arheološka istraživanja Crne Gore;
- Podataka i prakse Narodnog muzeja Crne Gore;

- Podataka kojima raspolažu biblioteke koje obavljaju funkciju stručnog nadzora, Centralne narodne biblioteke “Đurđe Crnojević”, Univerzitetske biblioteke i narodnih biblioteka;
- Podataka i prakse Državnog arhiva Crne Gore;
- Podataka i prakse Crnogorske kinoteke;
- Izveštaja o stanju kulturne baštine Crne Gore (Ministarstvo kulture);
- Podataka i prakse tokom izrade četiri nova zakona iz oblasti kulturne baštine;
- Podataka i prakse Ministarstva kulture;

5.1. NEPOKRETNNA KULTURNA BAŠTINA

Nakon utvrđenog stanja nepokretne kulturne baštine u Crnoj Gori, zaključeno je da ono nije na zadovoljavajućem nivou, što je uslovljeno djelovanjem različitih činilaca.

Polazne osnove za unaprjeđenje djelatnosti:

- *Dokumentacija o kulturnim dobrima u institucijama je nepotpuna;*
- *Evidentan je neodgovarajući i neprimjeren odnos prema baštini od strane vlasnika i korisnika kulturnih dobara, institucija zaštite, organa lokalne uprave i državnih organa;*
- *Sukob nadležnosti kod sprovođenja zakonskih mjera za zaštitu nepokretne kulturne baštine;*
- *Spomeničke vrijednosti su ugrožene zbog nesprovođenja konzervatorskih mjera na kulturnim dobrima, što utiče na promjenu njihovog integriteta i rezultira gubitkom vrijednosti i autentičnosti;*
- *Nedovoljna naučna i stručna obrada razvoja pojedinih istorijskih epoha, događaja i ličnosti iz bliže i dalje prošlosti rezultira nedovoljnom valorizacijom istrijskog i simboličkog značaja kulturnih dobara;*
- *Prilikom obnove sakralnih objekata izostajala je saradnja korisnika kulturnih dobara sa stručnim službama u institucijama zaštite. Negativne posljedice odnose se ne samo na arhitekturu, već i na živopise, ikonostase i kulturni pejzaž, kao i ambijentalne vrijednosti kulturnih dobara. Poseban problem predstavlja unošenje raznih elemenata koji mijenjaju izvornost kulturnog dobra i iskrivljuju njegovu dokumentacionu i istorijsku vrijednost. Degradacija sakralnih objekata najvidljivija je kroz proces obnove konaka manastirskih kompleksa;*
- *Intenzivne intervencije na objektima u urbanim cjelinama, kao i graditeljska ekspanzija u kontakt-zonama, posljednjih deset godina, ima za posljedicu nekontrolisanu urbanizaciju koja degradira spomeničke vrijednosti pojedinih cjelina. Proces obnove nakon zemljotresa 1979. godine, sproveden je izradom i verifikacijom planova i projekata i izvođenjem radova na sanaciji i rekonstrukciji. Revitalizacija urbanih cjelina, izuzev Starog grada Bara, u najvećem dijelu je završena devedesetih godina prošlog vijeka;*
- *Sistematska arheološka istraživanja obavljaju se samo u Risnu, na mozaicima i Carinama i Mirištu kod Petrovca, što za posljedicu ima nedostatak podataka i valjane*

dokumentacije o arheološkim lokalitetima, čime je isključena mogućnost njihove odgovarajuće valorizacije i prezentacije. Od svih arheoloških lokaliteta, u turističke svrhe valorizovani su samo ostaci antičke vile sa mozaicima u Risnu i dio antičke Duklje. Pitanje podvodne arheologije je zanemareno. Pojedini arheološki lokaliteti su devastirani izgradnjom infrastrukturnih objekata, raznošenjem i neovlašćenim izronjavanjem arheoloških nalaza. Ti nalazi s pojedinih istraživanja dijelom su prezentovani u Istorijskom muzeju Narodnog muzeja Crne Gore i u opštinskim muzejima. Ne postoji potpuna baza podataka o arheološkim lokalitetima i materijalu, kao ni arheološka karta Crne Gore;

- *Procesom revitalizacije, koji je uslijedio nakon zemljotresa, izvršene su određene prenamjene i adaptacija profanih objekata, shodno novim potrebama i savremenom načinu života. Spoljni izgled objekata i fasada uglavnom su očuvani, ali je unutrašnjost promijenjena;*
- *Fortifikacioni objekti (ostaci gradskih utvrđenja srednjovjekovnih gradova, pojedinačna utvrđenja i građevine za vojne namjene) napušteni su, nemaju novu namjenu, funkcije i odgovarajuću tehničku dokumentaciju;*

5.2. POKRETNNA KULTURNA BAŠTINA

Na osnovu dosadašnjih istraživanja, utvrđeno je da pokretna kulturna baština u Crnoj Gori nema odgovarajuću normativnu i dokumentacionu zaštitu.

Polazne osnove za unaprjeđenje djelatnosti:

- *Republički zavod za zaštitu spomenika kulture, nakon donošenja Pravilnika o sadržini i načinu vođenja registra spomenika kulture, sproveo je postupak revizije evidencije o pokretnim spomenicima kulture;*
- *Matične ustanove iz djelatnosti kulturne baštine nijesu u potpunosti obavljale zakonom propisana javna ovlašćenja;*
- *Dokumentacija u nekim ustanovama muzejske, arhivske i bibliotečke djelatnosti ili vlasnika, odnosno imaoca pokretne kulturne baštine, ne postoji ili nije u skladu sa zakonom i pravilima struke;*
- *Pokretna kulturna baština, čiji su korisnici ili vlasnici vjerske zajednice ili privatna lica, nije analitički obrađena;*
- *Mehanizam upravnog i stručnog nadzora u praksi gotovo ne postoji;*
- *Objekti i prostori za čuvanje pokretnih kulturnih dobara tehnički su nedovoljno opremljeni;*
- *Nedostatak inspekcijskog nadzora;*

5.3. NEMATERIJALNA KULTURNA BAŠTINA

Nematerijalno kulturno dobro je ljudsko umijeće, izražaj, vještina ili izvođenje, kao i predmet, rukotvorina, instrument ili prostor koji je sa tim povezan, a koje zajednice, grupe ili pojedinci prepoznaju kao dio svoje kulturne baštine.

Nematerijalno kulturno dobro može biti:

- 1) jezik, govor, usmeno predanje, usmena književnosti ili drugi usmeni izraz;
- 2) izvođačka umjetnost;
- 3) običaj, obred i svečanost;
- 4) znanje ili vještina u vezi sa prirodom i svemirom;
- 5) kultno i znamenito mjesto;
- 6) tradicionalni zanat i vještine;

Značaj nematerijalne kulturne baštine je i u tome što promoviše i razvija kulturni diverzitet.

Oblast nematerijalne kulturne baštine nije dovoljno istražena, dokumentovana i prezentovana. Do sada se izučavanje nematerijalne kulturne baštine odnosilo na sporadična etnološka, antropološka, lingvistička, istorijska, muzikološka i druga istraživanja. Saznanja o ovoj oblasti baštine su djelimično prisutna i u procesu obrade i prezentacije muzejskih predmeta i zbirki.

Zaštita nematerijalne kulturne baštine podrazumijeva angažovanje velikog broja stručnjaka, prije svega, za istraživačko-naučni aspekt rada. Neophodno je ojačati kadrovske kapacitete kako bi adekvatnim tretmanom zaštili nematerijalnu kulturnu baštinu od nestajanja.

Od stupanja na snagu Zakona o zaštiti kulturnih dobara i Zakona o muzejskoj djelatnosti obezbijeđen je zakonodavni okvir za zaštitu nematerijalnih kulturnih dobara. Reforma u zakonodavstvu iz oblasti kulturne baštine uslovljava i reformu institucija, čime se stvaraju uslovi za odgovarajući tretman nematerijalne kulturne baštine na nacionalnom i međunarodnom nivou.

Polazne osnove za unaprjeđenje djelatnosti:

- *Oblast nematerijalne kulturne baštine je prvi put zakonski prepoznata Zakonom o zaštiti kulturnih dobara;*
- *Ne postoji ni jedno registrovano nematerijalno kulturno dobro;*
- *Dosadašnja istraživanja vršena su najčešće sporadično;*
- *Nedostatak stručnog kadra, a postojeći mora proći doedukaciju iz ove oblasti;*

5.4. MUZEJSKA DJELATNOST

Shodno Zakonu o muzejskoj djelatnosti, muzeji u Crnoj Gori osnovani su kao državni i opštinski, a tipološki su podijeljeni na kompleksne i specijalizovane muzeje. Deset funkcionise samostalno - tri državna i sedam opštinskih. Muzejsku djelatnost ostvaraju i institucije kulture kompleksnog tipa kojima pripadaju muzejske zbirke.

Na osnovu analize stanja muzejske djelatnosti, utvrđeno je da ona nije na zadovoljavajućem nivou.

Polazne osnove za unaprjeđenje djelatnosti:

- *Nedostatak podzakonskih akata;*

- *Nepotpuno obavljanje matične djelatnosti, stručnog i upravnog nadzora;*
- *Loša institucionalna organizacija ustanova;*
- *Ne postoje optimalni uslovi za obavljanje djelatnosti (kadrovski kapaciteti, prostor i oprema za čuvanje, zaštitu i konzervaciju muzejskog materijala);*
- *Muzejska dokumentacija ne odgovara savremenim principima djelatnosti;*
- *Nizak nivo saradnje i informisanosti;*
- *Izostanak održivih planova rada i prioriteta.*

5.5. BIBLIOTEČKA DJELATNOST

Stanje u bibliotečkoj djelatnosti nije na zadovoljavajućem nivou.

Nijesu zadovoljeni uslovi, standardi i zahtjevi koje nalaže bibliotečka djelatnost, a ovaj problem je posebno izražen kada je riječ o bibliotečko-informacionom sistemu.

Kapitalni projekat u bibliotečkoj djelatnosti je „Crnogorska bibliografija 1494 – 1994“, kojom je obrađena petovjekovna bibliotečka baština Crne Gore.

Polazne osnove za unaprjeđenje djelatnosti:

- *Neravnomjeran razvoj svih segmenata bibliotečke djelatnosti;*
- *Nedostatak podzakonskih akata;*
- *Prostor, oprema, struktura fondova i dinamika nabavke bibliotečkog materijala ne zadovoljavaju standarde u ovoj oblasti;*
- *Nedostatak kadrovskih kapaciteta;*
- *Neadekvatna zaštita bibliotečkog materijala.*

5.6. ARHIVSKA DJELATNOST

Analizom stanja zaštite arhivske baštine utvrđeno je da nije na zadovoljavajućem nivou. Neadekvatni tehničko-tehnološki uslovi za kompleksne procese razvrstavanja, čuvanja, korišćenja, izlučivanja, prezentacije i promocije arhivske i registratorske građe, doprinijeli su stagnaciji u ovoj oblasti. Postojeće procedure potrebno je i upotpuniti adekvatnim međunarodnim standardima i principima u ovoj oblasti.

Polazne osnove za unaprjeđenje djelatnosti:

- *Nedovoljan i neodgovarajući prostor i nepotpuna tehničko-tehnološka opremljenost za obavljanje arhivske djelatnosti;*
- *Nedostatak podzakonskih akata;*
- *Metode u ovoj djelatnosti moraju biti osavremenjene u skladu sa Zakonom o arhivskoj djelatnosti i relevantnim međunarodnim propisima.*

5.7. KINOTEČKA DJELATNOST

Kinotečka djelatnost nije na zadovoljavajućem nivou zbog neblagovremenog osnivanja institucije za prikupljanje, čuvanje i zaštitu filmskog materijala, što je uslovalo da se najznačajniji dio filmskog materijala nacionalne produkcije još nalazi van Crne Gore, a ostatak kod producenata, uz neadekvatnu zaštitu i mnoga neriješena pitanja.

Ukupni filmski materijal o Crnoj Gori, nastao kod inostranih producenata i snimatelja, nije istražen, evidentiran i prikupljen.

Polazne osnove za unaprjeđenje djelatnosti:

- *Osnivanjem Crnogorske kinoteke, 2000. godine, i njenim tehničkim i kadrovskim osposobljavanjem, stvoreni su osnovni, ali ne i optimalni uslovi za prikupljanje, čuvanje i zaštitu crnogorskog filmskog fonda, filmskog materijala o Crnoj Gori i drugih filmskih ostvarenja od značaja za kulturu i umjetnost Crne Gore;*
- *Osnovni problem Crnogorske kinoteke je pitanje smještaja;*
- *Crnogorska kinoteka nema odgovarajuću opremu za čuvanje osjetljivog filmskog materijala.*

5.8. STRATEŠKI IZAZOVI

- Vlasnici i korisnici kulturnih dobara, institucije zaštite, organi lokalne uprave i državne uprave nemaju odgovoran odnos prema kulturnoj baštini;
- Devastacija zbog ekstremnih prirodnih pojava;
- Ne postoji dugoročna nacionalna strategija zaštite, valorizacije i prezentacije kulturne baštine;
- Nedostatak stabilnih izvora finansiranja za zaštitu i unaprjeđenje stanja kulturne baštine;
- Ne postoji kontinuiran monitoring u oblasti kulturne baštine;
- Neadekvatna dokumentaciona zaštita kulturne baštine;
- Nedostatak podzakonskih akata;
- Nepotpuna primjena međunarodnih standarda (UNESCO, Savjet Evrope i dr);
- Nedovoljno razvijena svijest o vrijednosti baštine za društvo;
- Nematerijalna kulturna dobra i kulturni pejzaž nijesu istraženi i valorizovani;
- Vrijedne privatne zbirke nemaju adekvatan tretman;
- Nedovoljna kontrola iznošenja kulturnih dobara iz Crne Gore;
- Saradnja institucija i organa na nacionalnom i lokalnom nivou nije zadovoljavajuća;
- Odsustvo stručnog i inspeksijskog nadzora u praksi;
- Nedovoljna kompetentnost stručnih profila koji se bave poslovima planiranja, projektovanja i izvođenja radova na nepokretnim kulturnim dobrima i zaštićenim urbanim cjelinama;
- Nedostatak kadrova za izvođenje radova u tradicionalnim tehnikama i materijalima;

- Nedostatak sistematskih istraživanja i nedovoljno bavljenje naučno-istraživačkim radom u cjelokupnoj oblasti kulturne baštine;
- Revizija muzejskih predmeta, bibliotečkog fonda, arhivske građe, kinotečke građe i dr. nije blagovremena ili potpuno izostaje;
- Prostor za prezentaciju pokretnog spomeničkog fonda, posebno arheoloških nalaza nije u skladu sa standardima djelatnosti;
- Muzejski, bibliotečki i arhivski depoi, kao i oprema za čuvanje, zaštitu i konzervaciju muzejskog materijala, bibliotečke i arhivske građe, ne odgovaraju namjeni;
- Izložbeni prostori za prezentaciju muzejskih postavki nijesu adekvatni;
- Fizička i tehnička zaštita objekata, u kojima se čuva pokretna kulturna baština, nije u skladu sa evropskim standardima;
- Nedostatak stručnog kadra u institucijama iz oblasti kulturne baštine;
- Nedostatak visokoškolskih institucija iz oblasti konzervacije, arheologije, etnologije, arheografije, muzeologije, istorije umjetnosti, bibliotekarstva, onemogućava redovno školovanje neophodnog kadra za potrebe zaštite kulturne baštine;
- Nedostatak preciznih modela finansiranja za kadrovsko usavršavanje;
- Strateška kadrovska politika na lokalnom i nacionalnom nivou nije usklađena s razvojnim prioritetima.

VI MEĐUNARODNA SARADNJA

Međunarodna saradnja u kulturi predstavlja proces u kojem se razvija razumijevanje, raznolikost i dijalog među narodima. Crna Gora teži da, na međunarodnom planu, različitim načinima afirmiše svoj kulturni, samim tim i nacionalni identitet.

Potpisivanjem bilateralnih sporazuma i programa saradnje Crne Gore sa Albanijom, Srbijom, Bosnom i Hercegovinom, Hrvatskom, Makedonijom, Kinom i Bugarskom, kao i potpisivanjem Sporazuma između Crne Gore i SAD o zaštiti kulturnih dobara, ostvareni su značajni pomaci u ovoj oblasti u prethodne dvije godine, čime je stvorena čvrsta osnova za razmjenu iskustava i recipročno učešće relevantnih kulturnih aktera u aktivnostima zemalja-potpisnica.

Poseban doprinos međunarodnoj afirmaciji crnogorske kulture daju umjetnici čiji su stvaralački dometi potvrđeni na internacionalnoj sceni.

Afirmaciji crnogorske kulture na međunarodnom nivou doprinosi i istorijski utemeljen kulturni diverzitet.

Saradnja sa UNESCO odvija se preko Nacionalne komisije za saradnju s UNESCO, koja je formirana 2008. godine Odlukom Vlade („Službeni list CG, broj 40/08).

Zadatak Komisije je da: koordinira i unapređuje aktivnosti i saradnju ministarstava i državnih organa i institucija nadležnih za donošenje i sprovođenje mjera i aktivnosti Crne Gore u okviru saradnje sa UNESCO; omogućava uspostavljanje direktne veze između UNESCO i obrazovnih, naučnih i kulturnih institucija i organizacija civilnog društva u Crnoj Gori; utvđuje prioritete i efikasne metode na planu razvoja i jačanja saradnje Crne Gore sa UNESCO; učestvuje u pripremi, izvršenju i evaluaciji programa i projekata UNESCO u Crnoj Gori; informiše Vladu o ciljevima i aktivnostima UNESCO i kontinuirano prati i analizira sprovođenje predloženih mjera. Komisija može, u cilju efikasnijeg obavljanja svojih aktivnosti, angažovati stručne i naučne ustanove i istaknute naučne i stručne radnike i koristiti međunarodnu stručnu pomoć.

Regionalna inicijativa *Kulturna baština – most ka zajedničkoj budućnosti* okvir je saradnje UNESCO kancelarije u Veneciji, zasnovana na zajedničkoj težnji regionalnog strateškog pristupa u očuvanju i promociji kulturne baštine regiona Jugoistočne Evrope. Ovaj okvir saradnje otpočeo je ministarskom konferencijom u Mostaru 2004. godine, koja je rezultirala osnivanjem posebnog „Povjereničnog fonda za kulturnu baštinu u Jugoistočnoj Evropi“ s ciljem da podrži konkretne aktivnosti iz oblasti kulturne baštine zemalja regiona. Povjerenički fond je osnovan 2005. godine pod upravom Kancelarije UNESCO u Veneciji - Odsjek za kulturu, uz finasijsku podršku Vlade Republike Italije (Ministarstvo inostranih poslova - Cooperazione Italiana).

Od 2005. godine, Povjerenički fond je omogućio uspješnu implementaciju brojnih aktivnosti u svim partnerskim zemljama koje su učestvovala na Mostarskoj ministarskoj konferenciji (Albanija, Bugarska, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Makedonija, Moldavija, Crna Gora, Rumunija i Srbija).

Uz podršku Povjereničkog fonda, Ministarske konferencije o kulturnoj baštini u Jugoistočnoj Evropi su se institucionalizovale u godišnje konferencije (Venecija 2005, Ohrid 2006, Zadar 2007, Budimpešta 2008 i Cetinje 2010), koje predstavljaju jedan od glavnih okvira saradnje u cilju promocije kulturne baštine Jugoistočne Evrope, kao zajedničkog sredstva za dijalog i održivi razvoj.

Regionalni program za kulturnu i prirodnu baštinu Jugoistočne Evrope zajednička je inicijativa Savjeta Evrope i Evropske Komisije, započeta 2003. godine. Ovaj program realizuje se u 8 zemalja Regiona, a čine ga tri komponente: Komponenta A - *Plan institucionalnog i stručnog razvoja*, bavi se pitanjima u vezi sa zakonskim i institucionalnim reformama; Komponenta B - *Plan integrisanog projekta rehabilitacije, s pregledom arhitektonskog i arheološkog nasljeđa*; Komponenta C - *Pilot projekat razvoja lokalnih zajednica*. Kao pilot oblast za realizaciju Komponente C ovog programa Ministarstvo kulture odabralo je Skadarsko jezero, čiji se resursi tretiraju sa multidisciplinarnog stanovišta, u cilju integrisane zaštite, vrednovanja i promocije kulturne i prirodne baštine i unapređivanja održivog razvoja lokalnih zajednica. Komponenta B se realizuje kroz kompleksnu metodologiju Savjeta Evrope, zahvaljujući kojoj su kroz izradu preliminarnih tehničkih procjena za kulturna dobra nominovana za Listu prioriternih intervencija, obezbijedena sredstva za rehabilitaciju. Ova metodologija primijenjena je u izradi Izvještaja o stanju kulturne baštine u Crnoj Gori (2004. godina), a po prvi put su izrađene i studije izvodljivosti za pojedina kulturna dobra. U okviru komponente B, za naredne tri godine koliko traje nova faza projekta - Ljubljana proces II - Crna Gora je izabrana da bude domaćin Sekretarijata za implementaciju ovog projekta.

Savjet ministara kulture Jugoistočne Evrope regionalno je tijelo koje svojim djelovanjem osnažuje kulturno povezivanje država regiona. Formiran 2005. godine na sastanku u Kopenhagenu, ovaj regionalni savjet danas ima 11 država članica, čiji se ministri kulture sastaju svakog proljeća kako bi diskutovali o zajedničkim projektima i programima. Njihove odluke i prioriteti sadržani su u deklaracijama koje se usvajaju nakon svakog sastanka, kao i kroz akcione planove koji služe za realizaciju kulturnih politika. Iako je osmišljeno kao političko tijelo, čiji je glavni zadatak da obezbjeđuje formalne predušlove za saradnju između svojih država članica, rad Savjeta postepeno prelazi iz formalnih u konkretne zajedničke aktivnosti. Funkcionisanje Savjeta odvija se po principima demokratije, tako da se jednogodišnje predsjedavanje sprovodi prema abecednom redu. Prethodna, trenutna i buduća predsjedavajuća država članica, čine Sekretarijat Savjeta, koji omogućava kontinuitet u regionalnim politikama i prioritetima. Značaj ove samostalne regionalne inicijative sve više uviđaju i međunarodne organizacije, koje svoje programe nerijetko baziraju upravo na saradnji sa Savjetom i njegovim članicama. Ministri kulture Jugoistočne Evrope na ovaj način štite i promovišu izuzetan kulturni potencijal čitavog Regiona, preduzimaju konkretne aktivnosti i ujedinjuju svoja nastojanja, čime, ne samo da se uspostavlja bliskija saradnja među državama, već se i Region na međunarodnoj sceni pojavljuje kao značajan politički činilac u oblasti kulture.

Za razvoj i unapređivanje kulture u Crnoj Gori, posebno je značajno pristupanje programu Evropske unije *Kultura 2007 - 2013*, novembra 2009. godine, čiji je cilj promovisanje transnacionalne mobilnosti ljudi u oblasti kulture, podršku cirkulisanju kulturnih i umjetničkih radova i proizvoda, te promociju međukulturnog dijaloga. Ovaj program predstavlja mehanizam podrške koji se odnosi na jačanje institucionalnog okvira i kulturne saradnje. Crnogorskim djelatnicima iz oblasti kulture ovaj Program omogućava da razviju projekte na bazi dugoročnog partnerstva s kulturnim organizacijama i ustanovama

široj Evropi, putem sufinansiranja iz budžeta Evropske unije. Neophodno je pokrenuti aktivnosti za pristupanje Crne Gore svim programima Evropske unije.

Crnogorska umjetnost predstavljena je na referentnim međunarodnim manifestacijama: Venecijansko bijenale, sajmovi knjiga u Beogradu, Zagrebu, Lajpcigu, Parizu, međunarodni festival Sarajevska zima i drugim značajnim dešavanjima međunarodnog karaktera. Pristupanjem Ministarstva kulture različitim međunarodnim asocijacijama u oblasti kulture (Bijenale mladih Evrope i Mediterana, Forum slovenskih kultura, Fondacija „Ana Lind“) otvorena je veća mogućnost za učešće crnogorskih umjetnika u multilateralnim međunarodnim projektima.

Crna Gora je član Jadransko-jonske inicijative od njenog osnivanja, a prioritete saradnje su: nove metode dokumentovanja, zaštite i istraživanja podvodnih arheoloških nalazišta; model povezivanja i stvaranja mreže kulturnih maršruta unutar Jadransko - jonskog basena; povezivanje u okviru izdavačke djelatnosti i razmjena resursa u oblasti bibliotekarstva i arhivske djelatnosti.

Crna Gora, takođe, učestvuje u drugim regionalnim inicijativama koje tretiraju oblast kulture: Centralno-evropskoj, Procesu saradnje u Jugoistočnoj Evropi, Savjetu za regionalnu saradnju i Evromediteranskom partnerstvu.

VII POSEBNA PITANJA

7.1. CIVILNI SEKTOR I NEZAVISNA KULTURNA SCENA

Broj nevladinih organizacija u Crnoj Gori je, prema podacima Centra za razvoj nevladinih organizacija, oko 4000, od kojih je 23 odsto registrovano za aktivnosti u kulturi. Međutim, samo je neznatan broj NVO aktivan učesnik kulturnih i umjetničkih produkcija. Nevladine organizacije i druga udruženja sa dobrim menadžerskim i kreativnim kadrom i sa relativno malim resursima u stanju su da realizuju važne projekte. Nevladin sektor će imati značajnu ulogu u sprovođenju kulturne politike utvrđene Nacionalnim programom.

U ovom sektoru strukovna udruženja su važan oblik organizovanog djelovanja, a njihove aktivnosti moraju biti djelotvornije.

Nezavisnih inicijativa u kulturi je malo.

Civilni sektor i nezavisna kulturna scena imaju veliki značaj za kulturu, povezuju je sa drugim kulturama, decentralizuju je, ali i mijenjaju negativne kulturne prakse i stereotipe. Kvalitet ove scene zavisi od kreativnosti i inovativnosti njenih aktera, njihove uključenosti u međunarodne projekte.

U odnosu na nezavisne kulturne scene u okruženju, crnogorska nezavisna scena je nerazvijena. Potrebno je formirati operativnu bazu podataka u ovoj oblasti; uspostaviti strateško partnerstvo i bolju saradnju nezavisnih aktera kulture sa institucijama kulture na nacionalnom i lokalnom nivou; poboljšati menadžerske kapacitete učesnika nezavisne kulturne scene, a posebno na izradi prijedloga projekata za EU fondove za kulturu; obezbijediti prostor za stvaranje nezavisnih kulturnih centara namijenjenih njihovom djelovanju.

7.2. OSOBE SA INVALIDITETOM (OSI)

Ravnopravno uključivanje osoba s invaliditetom u sve aspekte kulture doprinosi prevazilaženju svih oblika njihove diskriminacije i marginalizacije. Princip jednakosti prava na kulturu je proklamovan osnovnim načelima razvoja kulture u Crnoj Gori i njime se omogućava uključivanje osoba sa invaliditetom u sve kulturne djelatnosti. Neophodno je obezbijediti uslove da osobe s invaliditetom iskažu svoje kreativne, umjetničke i intelektualne potencijale u oblastima kulture.

Prostori u kojima se realizuju kulturni sadržaji (muzeji, arhivi, galerije, pozorišne dvorane, bioskopi, biblioteke) nijesu dostupni svim osobama sa invaliditetom.

Crna Gora je osnovala Biblioteku za slijepe i finansira njen rad. Proteklih godina unaprijeđena je saradnja nevladinih organizacija s vladinim i opštinskim institucijama u realizaciji uspješnih projekata namijenjenih osobama sa invaliditetom.

7.3. KULTURA MLADIH

Kultura mladih je poseban segment kojem treba posvetiti više pažnje. Postojeće institucije kulture se ne bave na sistematičan način istraživanjem kulturnih potreba mladih, osmišljavanjem kulturnih sadržaja namijenjenih mladima i podizanjem svijesti mladih o značaju kulture. Takođe, ne postoji ustanovljen način na koji bi se blagovremeno

prepoznavali mladi umjetnički talenti i usmjeravao njihov dalji razvoj, obrazovanje i profesionalni put.

Da bi mladi aktivno učestvovali u kulturnom životu Crne Gore, potrebno je: promovirati kulturu u školama, kroz zajedničke projekte Ministarstva kulture i Ministarstva prosvjete i sporta; jačati partnerstvo škola i institucija kulture; lokalni kulturni sadržaj prilagoditi nacionalnim i međunarodnim trendovima; poboljšati kulturnu ponudu u svim gradovima; omogućiti mladima da sami osmišljavaju i realizuju kulturne sadržaje.

7.4. KADROVI

Jačanje kadrovskih kapaciteta u ustanovama kulture je prioritet razvoja u narednom periodu.

Umjetnički fakulteti na Cetinju, kao i umjetnički fakulteti na privatnim univerzitetima, obrazuju kvalitetan stručni kadar, koji često ne pronalazi odgovarajući angažman u ustanovama kulture. Ovome doprinosi ograničena politika zapošljavanja i neadekvatna organizaciona struktura institucija.

Evidentan je deficit stručnih kadrova iz oblasti kulturne baštine, zbog nedostatka odgovarajućih visokoobrazovnih institucija.

U svim ustanovama kulture evidentan je nedostatak stručnog kadra, te su pojedini stručni poslovi prepušteni raspoloživom kadru.

Mladi, školovani ljudi, svoj potencijal iskazuju prvenstveno različitim samoinicijativnim aktivnostima.

Potreban je cjelovitiji pristup kadrovskoj politici institucija kulture, kroz novu organizacionu strukturu koja će odgovoriti savremenim potrebama društva.

Važno je da se u narednom periodu pripremi adekvatna analiza kadrovske strukture zaposlenih i utvrde mjere za njen razvoj.

7.5. OKVIR ZA STATISTIKU

UNESCO je 1986. godine objavio Okvir za statistiku u kulturi (FCS) koji predstavlja prvi sveobuhvatan pokušaj izrade zajedničke metodologije prikupljanja informacija o aktivnostima u oblasti kulture. Pristup UNESCO-a ide dalje od ekonomske evaluacije aktivnosti u kulturi, jer se putem ovog okvira obezbjeđuje zajednička struktura za prikupljanje podataka, kako bi se izvršilo statističko poređenje u oblasti kulture.

Unutar Okvira za statistiku u kulturi definisano je deset različitih kategorija: (1) kulturna baština, (2) štampani materijal i literatura, (3 i 4) muzičko i scensko nasljeđe, (5) vizuelna umjetnost, (6 i 7) audio-vizuelni mediji, (8) društveno-kulturne aktivnosti, (9) sport i igre, (10) okolina i priroda. Ovaj okvir se kontinuirano ažurira.

Evropska grupa za statistiku u kulturi (LEG) prikazala je oblast kulture unakrsnim tabeliranjem osam oblasti kulture: umjetničko i spomeničko nasljeđe, arhive, biblioteke, knjige i štampa, vizuelna umjetnost, arhitektura, izvođačke umjetnosti, audio i audio-vizuelni mediji-multi mediji sa šest funkcija: kreiranje, proizvodnja, diseminacija, trgovina, očuvanje i edukacija.

Svaka zemlja je razvila svoj sistem prikupljanja podataka, koji u većini zemalja ne odgovara potrebama sveobuhvatne analize stanja u oblasti kulture.

Statistike u kulturi odnose se na: pozorišta, televiziju; radio; bioskope; muzeje, galerije; biblioteke; arhive; dnevne novine i časopise; knjige i brošure na području Crne Gore.

Na evropskom nivou uspostavljen je zajednički sistem za prikupljanje podataka u ovoj oblasti - EUROSTAT.

Zakon o statistici i statističkom sistemu Crne Gore (Službeni list RCG, broj 69/05) uređuje osnovna načela zvanične statistike u Crnoj Gori, organizaciju statističkog sistema i principe na kojima se ova oblast zasniva, program statističkih istraživanja, prikupljanje, obradu i čuvanje statističkih podataka, statističke registre, diseminaciju statističkih podataka, način obezbjeđivanja povjerljivosti podataka, međunarodnu statističku saradnju, kao i na ostala pitanja značajna za funkcionisanje statističkog sistema. Realizacijom utvrđenih ciljeva i prioriteta Nacionalnog programa obezbijediće se formiranje i kontinuirano ažuriranje baze podataka u oblasti kulture.

7.6. FINANSIRANJE

Stepen razvoja kulture zavisi i od izvora finansiranja i visine obezbijeđenih sredstava.

Zakonom o kulturi utvrđeno je da će se za kulturu izdvajati najmanje 2,5% od državnog budžeta, umanjenog za izdatke državnih fondova i kapitalnog budžeta. Na taj način su stvorene pretpostavke da se, u odnosu na postojeće stanje, poboljša status kulture i ona izdigne iz pozicije potrošača u stvaralački činilac koji će doprinijeti ukupnom razvoju Crne Gore.

Zakon utvrđuje i druge izvore finansiranja kulture (sredstva iz budžeta opština; namjenski izvori prihoda za kulturu; prihodi od igara na sreću; sponzorstva; donacije; sopstveni prihodi subjekata koji se bave kulturom i drugi izvori u skladu sa zakonom). Iz državnog budžeta finansira se rad javnih ustanova kulture, čiji je osnivač država, odnosno iz opštinskog budžeta ako je osnivač ustanove opština, na osnovu godišnjeg programa rada. Ustanove imaju mogućnost da obavljanjem djelatnosti i pružanjem usluga ostvaruju sopstvene prihode.

Evidentno je nedovoljno korišćenje IPA i drugih međunarodnih fondova.

Osim finansiranja javnih ustanova iz oblasti kulturne baštine, podrška zaštiti i očuvanju baštine, obezbjeđuje se na državnom i lokalnom nivou sufinansiranjem programa i projekata, kao i posebnim oblicima podrške.

Pored finansiranja javnih ustanova, razvoj kulture podstiče se i sufinansiranjem programa i projekata na osnovu javnog konkursa, kao i posebnim oblicima podrške. Sufinansiranjem preko godišnjeg konkursa obezbjeđuje se finansijska podrška države i opština nevladinom sektoru, kreativnim industrijama, preduzetnicima u kulturi i nezavisnoj kulturnoj sceni, nekomercijalnim oblicima amaterskog djelovanja u kulturi, kao i samostalnim inicijativama autora.

Posebni oblici podrške predviđeni su za: finansiranje programa i projekata od kapitalnog značaja za kulturu, kojima se ostvaruje međunarodna saradnja i prezentacija ili obezbjeđuje ravnomjeran razvoj na cijeloj teritoriji Crne Gore.

Radi stvaranja boljih uslova rada, a u kontekstu cjelovitog ostvarivanja djelatnosti kulture, zakonom je utvrđena mogućnost da se iz državnog budžeta opredjeljuju i sredstva za:

- otkup knjiga, likovnih djela, muzejskih predmeta, arhivske građe za potrebe popunjavanja bibliotečkih, arhivskih, muzejskih i galerijskih fondova i zbirki javnih ustanova;
- doživotnu mjesečnu naknadu istaknutim kulturnim stvaraocima (umjetnik ili stručnjak u kulturi čija su djela i stvaralaštvo od izuzetnog značaja za kulturu Crne Gore);
- doprinos za zdravstveno i penzijsko-invalidsko osiguranje samostalnom umjetniku, odnosno samostalnom stručnjaku u kulturi (umjetnik ili stručnjak u kulturi koji se bavi umjetničkim ili kulturnim stvaralaštvom radi ostvarivanja prihoda, bez zasnivanja radnog odnosa);
- rad reprezentativnih strukovnih udruženja;
- korišćenje i kupovinu radnog i stambenog prostora pod povoljnijim uslovima, za umjetnike i stručnjake u kulturi.

Evidentno je da finansiranje kulture podrazumijeva podršku jednom prilično raznovrsnom i heterogenom društvenom sektoru, od najvažnijih državnih ustanova kulture, do privatnih inicijativa i pojedinaca. Istovremeno, to ukazuje i na izuzetan značaj ove oblasti, koja nije samo pokazatelj duhovnog razvoja zajednice, već i specifičan potencijal ekonomskog napretka, pa u tom kontekstu treba sagledati potrebe vođenja konzistentne finansijske politike, koja će povećati kompetitivnost sektora i njegovu samoodrživost.

XIII CILJEVI I PRIORITETI

CILJ 1. JAČANJE PRAVNE I INSTITUCIONALNE INFRASTRUKTURE

Prioritet 1.

Zakonodavne i regulatorne reforme

Mjere:

- Izrada Prijedloga zakona o zaštiti prirodnog i kulturno-istorijskog područja Kotora;
- Izrada Prijedloga zakona o izdavaštvu;
- Izrada Prijedloga zakona o audiovizuelnim djelatnostima;
- Izrada podzakonskih akata kojima se bliže uređuje zaštita kulturnih dobara, muzejska, bibliotečka, arhivska djelatnost i spomen-obilježja;
- Izrada podzakonskih akata kojima se bliže uređuju pozorišna, izdavačka i kinematografska djelatnost.

Prioritet 2.

Institucionalne reforme

Mjere:

- Reorganizacija institucija iz oblasti zaštite kulturne baštine i osnivanje novih, u skladu sa Zakonom o zaštiti kulturnih dobara i Zakonom o kulturi;
- Reorganizacija Narodnog muzeja Crne Gore;
- Osnivanje Regionalnog centra za menadžment u oblasti kulturne baštine;
- Reorganizacija opštinskih centara za kulturu i drugih opštinskih javnih ustanova, u skladu sa Zakonom o kulturi, Zakonom o bibliotečkoj djelatnosti i Zakonom o muzejskom djelatnosti;
- Osnivanje narodnih biblioteka, u skladu sa Zakonom o bibliotečkoj djelatnosti i Zakonom o kulturi;
- Osnivanje opštinskih muzeja, u skladu sa Zakonom o muzejskoj djelatnosti i Zakonom o kulturi;
- Osnivanje dva regionalna producenjska pozorišta;
- Osnivanje Regionalnog centra za podsticanje međunarodnog povezivanja;
- Reorganizacija JU Međurepubličke zajednice u Pljevljima u Regionalni kulturni centar;
- Osnivanje Centra za proučavanje i promociju nacionalnog identiteta u Kolašinu;
- Reorganizacija Centra savremene umjetnosti Crne Gore;
- Redefinisanje pravnog statusa i organizacije festivala i manifestacija od posebnog značaja za kulturu Crne Gore;
- Osnivanje međunarodne manifestacije od posebnog značaja za kulturu u oblasti savremene likovne umjetnosti;
- Osnivanje Instituta Njegoš koji bi se bavio književnim i prevodilačkim stvaralaštvom, izdavačkom djelatnošću i promocijom crnogorske književnosti;
- Osnivanje međunarodnog multi disciplinarnog kulturnog centra MACCOC;

- Reorganizacija institucionalnog pozorišnog sistema na nacionalnom i lokalnom nivou i njegova modernizacija;
- Institucionalno i tehničko-tehnološko unapređivanja crnogorske kinematografije i njena međunarodna promocija;
- Jačanje kapaciteta Ministarstva kulture koji će se baviti međunarodnom saradnjom i razvojnim projekatima, sprovođenjem pravila i principa neophodnih za uspostavljanje održivog decentralizovanog sistema upravljanja fondovima EU (DIS);
- Unapređivanje rada strukovnih udruženja.

CILJ 2. RAVNOMJERAN RAZVOJ KULTURE

Prioritet

Intenziviranje saradnje s lokalnim samoupravama

Mjere:

- Presentacija programa nacionalnih institucija na čitavoj teritoriji Crne Gore, u saradnji s opštinskim institucijama kulture;
- Saradnja s predstavnicima opština na utvrđivanju strategija i kriterijuma unapređivanja rada u kulturi;
- Jačanje međunacionalne saradnje u oblasti razvijanja i promocije kulturnog turizma;
- Kontinuirano sprovođenje Programa razvoja kulture na sjeveru;
- Kontinuirana implemetacija programa "Cetinje – grad kulture 2010-2013".

CILJ 3. STABILNI IZVORI PRIHODA

Prioritet 1.

Obezbeđivanje stalnih izvora prihoda za finansiranje kulture

Mjere:

- Obezbeđivanje sredstava za finansiranje godišnjih programa zaštite kulturne baštine iz budžeta Crne Gore i namjenskih sredstava (spomenička renta, krediti i dr.);
- Obezbeđivanje sredstava iz opštinskih budžeta za finansiranje opštinskih godišnjih programa zaštite kulturne baštine;
- Kontinuirano obezbeđivanje sredstava za sufinansiranje projekata iz oblasti kulturno-umjetničkog stvaralaštva;
- Obezbeđivanje sredstava za rad postojećih i novoformiranih institucija iz oblasti kulture;
- Smanjenje poreza na autorski rad;

- Obezbjedivanje sredstava za finansiranje postojećih i novih festivala i manifestacija od posebnog značaja za kulturu Crne Gore;
- Sufinansiranje produkcija umjetničkih fakulteta čiji je osnivač država;
- Podsticanje projekata u oblasti tradicionalnih i starih zanata;
- Obezbjedivanje sredstava za izradu kapitalnih projekata u oblasti kulture;
- Obezbjedivanje sredstava za nadoknadu istaknutim stvaraocima i stručnjacima u kulturi;
- Obezbjedivanje sredstava za istraživanja kulturnih dobara, objekata i predmeta s kulturnim vrijednostima;
- Podsticanje projekata u oblasti kreativnih industrija;
- Unapređivanje procesa rehabilitacije kulturnih dobara putem koncesije, radi obezbjeđivanja njihove samoodrživosti;
- Sufinansiranje projekata koji će obezbijediti lakšu dostupnost kulturnih sadržaja osobama s invaliditetom;
- Obezbjedivanje sredstava za istraživanje inostranih arhiva za građu od nacionalnog značaja i otkup kulturnih dobara iz inostranstva;
- Utvrđivanje sigurnih izvora finansiranja crnogorske kinematografije;
- Uspostavljanje efikasnog mehanizma povezivanja umjetničke produkcije i biznis sektora (sponzorstva, donacija, ktitorstva);
- Obezbjedivanje stalnih izvora finansiranja za otkup predmeta za popunjavanje muzejskih zbirki.

Prioritet 2.

Efikasna primjena zakona koji utvrđuju izvore prihoda

Mjere:

- Izrada godišnjih programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara;
- Uspostavljanje institucionalnih i finansijskih mehanizama za kontrolu korišćenja sredstava za finansiranje kulture.

Prioritet 3.

Obezbjedivanje sredstava iz međunarodnih donacija i fondova

Mjere:

- Podsticanje međunarodnih donatora za ulaganje u kulturu, kroz poreske olakšice;
- Unapređivanje međunarodne saradnje u oblasti filmskih koprodukcija;
- Edukacija kadrova o mogućnostima korišćenja međunarodnih fondova;
- Pristupanje međunarodnim fondovima iz oblasti kulture;
- Pristupanje međunarodnim programima iz oblasti kinematografije (EUROIMAGES i sl.).

Prioritet 4.
Uvođenje stimulativnih mehanizama

Mjere:

- Uvođenje finansijskih i pravnih mjera koje vlasnike i držaoce podstiču u održavanju, obnavljanju, rekonstrukciji i rehabilitaciji kulturnih dobara;
- Stimulisanje udruživanja različitih partnera za razvoj kulture i očuvanje kulturne baštine;
- Podrška i podsticaj osnivanju fondacija za unapređivanje kulture i kulturnih djelatnosti;
- Stimulisanje investitora kroz proces reinvestiranja profita, korišćenjem kulturnog dobra kao poslovnog ili ugostiteljskog prostora, odnosno korišćenjem prostora za multimedijalne prezentacije (izložbe, pozorišne predstave, predavanja, koncerte, književne večeri, naučne simpozijume, itd.);
- Stimulisanje nove crnogorske produkcije u svim oblastima kulture;
- Stimulisanje i konkretizovanje intersektorske saradnje;
- Stimulisanje razvoja nezavisnih umjetničkih projekata.

Prioritet 5.
Uspostavljanje alternativnih izvora finansiranja u kulturi

Mjere:

- Obezbeđivanje uslova i kriterijuma za višegodišnje sufinansiranje projekata, uključujući i eventualnu normativnu aktivnost;
- Razvijanje mehanizama monitoringa i evaulacije višegodišnjih programa;
- Razvijanje posebnog sistema izvještavanja nosilaca projekata zbog praćenja efekata utrošenih sredstava.

CILJ 4. JAČANJE KADROVSKIH KAPACITETA

Prioritet 1.

Izrada strategije na nacionalnom i lokalnom nivou

Mjere:

- Analiza stanja kadrovskih kapaciteta institucija kulture;
- Izrada baze podataka o stručnom kadru u svim oblastima kulture;
- Izrada Strategije kadrovske politike u kulturi za pet godina;
- Izrada Programa jačanja kadrovskih kapaciteta u kulturi.

Prioritet 2.

Jačanje kadrovskih kapaciteta

Mjere:

- Podrška obrazovanju kadrova iz oblasti konzervacije, arheologije, arhivistike, etnologije, arheografije, muzeologije, istorije umjetnosti, bibliotekarstva, menadžmenta u kulturi, podvodne kulturne baštine, tradicionalnih zanata i vještina;
- Priprema programa stručnog usavršavanja zaposlenih u institucijama kulture i Ministarstvu kulture kroz specijalističke i druge programe u zemlji i inostranstvu;
- Obezbeđivanje uslova za obrazovanje kadra za srednjovjekovnu i antičku baštinu, klasični i vizantijski grčki, klasični i srednjovjekovni latinski, osmanski turski, pahlevi-persijski, kao i specijalista za staroslovenski jezik;
- Podsticanje naučno-istraživačkog rada i sistematskih istraživanja u svim segmentima kulture;
- Obezbeđivanje stručnog kadra za poslove proučavanja, zaštite, konzervacije, restauracije graditeljskog nasljeđa, planiranja, projektovanja i izvođenja radova u zaštićenim područjima i cjelinama, kao i stručnog kadra za pokretnu i nematerijalnu kulturnu baštinu;
- Obezbeđivanje stručnog kadra Ministarstva kulture radi unapređivanja implementacije međunarodnih standarda, nadzora nad radom institucija i nad primjenom zakona u oblasti kulturne baštine;
- Obezbeđivanje finansijske podrške mladim i talentovanim studentima koji se školuju na referentnim domaćim i međunarodnim univerzitetima;
- Obezbeđivanje finansijske podrške deficitarnim kadrovima u institucijama kulture;
- Stvaranje uslova za motivisanje i zadržavanje kvalitetnih kadrova i kontinuirani razvoj njihove stručnosti.

CILJ 5. VALORIZACIJA I REVALORIZACIJA KULTURNIH DOBARA I EFIKASNA PRIMJENA INTEGRALNE ZAŠTITE KULTURNE BAŠTINE

Prioritet 1.

Valorizacija i revalorizacija

Mjere:

- Valorizacija objekata i predmeta koji posjeduju kulturnu vrijednost za dobijanje statusa kulturno dobro;
- Izrada programa sanacije devastiranih kulturnih dobara;
- Uspostavljanje zaštite nad kulturnim dobrima nematerijalne kulturne baštine;
- Izrada projektne dokumentacije i sprovođenje konzervatorskih mjera zaštite kulturnih dobara;
- Izrada Arheološke karte Crne Gore;

- Izrada multidisciplinarnog projekta o baštini Crne Gore u svijetu;
- Revalorizacija kulturnih dobara i valorizacija dobara od istorijskog - simboličkog značaja;
- Izrada Epigrafskog zbornika antičkih i srednjovjekovnih spomenika na teritoriji Crne Gore;
- Obezbjedivanje odgovarajuće fizičke zaštite kulturne baštine;
- Adekvatan tretman vrijednih privatnih zbirki;
- Obezbjedivanje odgovarajućeg prostora za prezentaciju pokretnih kulturnih dobara;
- Obezbjedivanje prostora za prezentaciju i prodaju promo-materijala, suvenira, antikviteta;
- Obezbjedivanje muzejskih depoa, opreme za čuvanje, zaštitu i konzervaciju muzejskog materijala i izložbenih prostora;
- Obezbjedivanje odgovarajućeg prostora za smještaj arhivske i bibliotečke građe;
- Revizija svih oblika evidencija pokretne i nepokretne baštine u odnosu na fondove;
- Obezbjedivanje dostupnosti kulturnih sadržaja licima s posebnim potrebama, kao i pristup kulturnim dobrima;
- Efikasno i dosljedno sprovođenje propisa u vezi sa sprječavanjem nezakonitih radova na kulturnim dobrima.

Prioritet 2.

Efikasna primjena integralne zaštite kulturne baštine, kroz korišćenje potencijala na principima održivog razvoja

Mjere:

- Obezbjedivanje odgovarajuće zaštite kulturne baštine i njene zaštićene okoline, kao i ambijentalnih vrijednosti zaštićenih urbanih i ruralnih cjelina i naselja, kroz izradu studija zaštite kulturne baštine za potrebe planskih dokumenata;
- Izrada menadžment planova zaštićenih kulturno-istorijskih cjelina, područja i lokaliteta, kao i područja kojima se kroz jačanje koordinacije svih struktura društva obezbjeđuje adekvatna zaštita i pravilno upravljanje kulturnom baštinom;
- Obezbjedivanje usklađenosti principa razvoja i zaštite nepokretne kulturne baštine;
- Usklađivanje razvojnih koncepata s kriterijumima zaštite nepokretne kulturne baštine;
- Usklađivanje koncepata savremene arhitekture s principima zaštite nepokretne kulturne baštine;
- Podizanje svijesti o vrijednostima kulturne baštine i stvaranje ambijenta za razumijevanje uloge i mjesta kulturne baštine u kulturnom, turističkom i ekonomskom razvoju;
- Objediniti kulturne i turističke inicijative, radi adekvante valorizacije obje oblasti;
- Utvrđivanje najvažnijih kulturnih resursa, prije svega urbanih i istorijskih cjelina i izrada njihovih planova radi uključivanja u turističku ponudu;
- Izrada odgovarajuće stručne dokumentacije za baštinu koja se planira za uključivanje u turističku ponudu;

- Rješavanje imovinsko-pravnog statusa lokaliteta Duklja;
- Obezbeđivanje korišćenja kompletnog potencijala područja sa Liste svjetske baštine UNESCO.

CILJ 6. JEDINSTVENA BAZA PODATAKA U KULTURI

Prioritet 1.

Formiranje baza podataka

Mjere:

- Izrada baze podataka o subjektima koji se bave djelatnostima u kulturi;
- Izrada baza podataka o kulturnoj baštini;
- Formiranje registara kulturnih dobara i druge prateće dokumentacije;
- Stvaranje baze podataka o opštinskim ustanovama kulture
- Utvrđivanje listemeđunarodnih inicijativa u kojima učestvuju, ili će učestvovati, crnogorski umjetnici i stručnjaci u kulturi.

CILJ 7. PROMOCIJA KULTURE

Prioritet 1.

Povećanja broja publike i konzumenata kulturnih sadržaja

Mjere:

- Modernizovanje sistema kupovine karata i informisanja o kulturnim programima, institucijama i organizacijama;
- Podsticanje institucija za kreiranje profilisane baze podataka korisnika i usmjeravanje programa s ciljem da privuku nove ciljne grupe, shodno bazi;
- Podsticanje boljeg marketinga i odnosa s javnošću ustanova kulture;
- Osavremenjivanje informacionih sistema biblioteka u opštinama, kako bi služile kao informativni centri za kulturna događanja;
- Kreiranje sveobuhvatne internet stranice koja bi imala informativno-edukativnu svrhu obavještavanja o svim kulturnim događanjima u zemlji;
- Planiranje i sprovođenje kampanje za popularizaciju kulture;
- Učešće u značajnim međunarodnim inicijativama i simpozijumima koji promovišu Crnu Goru.

Prioritet 2.
Promocija kulturno – umjetničkog stvaralaštva

Mjere:

- Izrada komunikacione strategije;
- Transparentno djelovanje u kulturi;
- Promocija programa od posebnog značaja za kulturu (kapitalni projekti, projekti od međunarodnog značaja i projekti kojima se doprinosi ravnomjernom razvoju kulture na teritoriji Crne Gore);
- Uključivanje mladih u produkciju projekata iz kulture i druge modele saradnje
- Unapređivanje sistema novih tehnologija;
- Unapređivanje modela medijske prezentacije visokokvalitetne umjetničke produkcije;
- Unapređivanje promocije kulturno-turističkih resursa.

Prioritet 3.
Promocija kulturne baštine

Mjere:

- Podizanje svijesti o značaju kulturne baštine;
- Uspostavljanje i jačanje koordinacije među svim subjektima zaduženim za promociju kulturne baštine, kao preduslova za pravilnu valorizaciju kulturnih vrijednosti;
- Međusektorska saradnja na realizaciji projekata i programa kojima se promovišu turistički i kulturno-istorijski potencijali Crne Gore;
- Organizovanje edukativnih programa za prosvjetni kadar iz oblasti kulturne baštine.

CILJ 8. DECENTRALIZACIJA UPRAVLJANJA I FINANSIRANJA

Prioritet 1.
Održivost ustanova kulture

Mjere:

- Obezbjedivanje uslova i ambijenta u kojem bi privatni i javni sektor mogli ostvarivati koristi u oblasti kulture kroz privatno-javno partnerstvo;
- Omogućavanje poreskih olakšica za sponzorstva i donacije, uz statističko praćenje broja sponzora i visine iznosa sredstava;
- Stimulisanje javnih ustanova za korišćenje svojih resursa u komercijalne svrhe;

- Promovisanje i podržavanje projekata koji stimulišu rad javnih ustanova u oblasti kulture i nevladinog sektora u saradnji s privatnim sektorom;
- Održavanje kontinuirane prezentacije predstavnicima privatnog sektora o isplativosti i ekonomskim benefitima prilikom ulaganja u kulturu, kao i načinu njihovog ostvarivanja;
- Utvrđivanje prioriteta i prednosti prilikom izrade konkursnih kriterijuma za programe u okviru multi-sektorskog djelovanja.

CILJ 9. MEĐUNARODNA SARADNJA

Prioritet 1.

Unapređivanje međunarodne saradnje

Mjere:

- Izrada Strategije o zaključivanju sporazuma i protokola o saradnji u oblasti kulture;
- Utvrđivanje konkretnih programa dugoročne međunarodne saradnje sa zemljama s kojima su potpisani bilateralni sporazumi;
- Priprema posebnog programa međunarodne prezentacije crnogorske kulture u inostranstvu;
- Podsticanje učešća referentnih crnogorskih stvaralaca i stručnjaka u kulturi, kao i nevladinih organizacija iz oblasti kulture u međunarodnim projektima.

Prioritet 2.

Realizacija međunarodnih projekata i inicijativa

Mjere:

- Dopuna Tentativne liste kulturnih dobara Crne Gore (UNESCO);
- Izrada nominacionog dosijea Istorijskog jezgra Cetinja za upis na Listu svjetske baštine UNESCO;
- Međudržavni projekat nominacije stećaka iz Crne Gore, Hrvatske, Srbije i Bosne i Hercegovine na Listu svjetske baštine UNESCO;
- Organizovanje manifestacije „Dani evropske baštine“ (Savjet Evrope/Evropska komisija);
- Implementacija Regionalnog programa za kulturnu i prirodnu baštinu Jugoistočne Evrope; (Savjet Evrope/Evropska komisija);
- Kontinuirano učešće u inicijativi Savjet ministara kulture Jugoistočne Evrope;
- Aktivno učešće u regionalnim inicijativama;
- Implementacija projekata UNESCO inicijative „Kulturna baština – most ka zajedničkoj budućnosti“;
- Implementacija programa Evropske komisije „Kultura 2007-2013“;
- Učešće u mreži saradnje „Anna Lindt“;

- Podrška projektu Savjeta Evrope „Kulturne rute“ i pristupanje programu EUROIMAGES;
- Istraživanje mogućnosti uključivanja i realizacija programa IPA prekogranične saradnje;
- Pristupanje programu Evropske unije „Evropa za građane“ i MEDIA programu.

IX MONITORING I EVALUACIJA

Monitoring i evaluacija Nacionalnog programa sprovodiće se kroz:

- 1) Nadzor nad realizacijom planiranih aktivnosti,
- 2) Analizu efekata

Monitoring i evaluaciju Nacionalnog programa vršiće Programski savjet koji će formirati Ministarstvo kulture, a činiće ga predstavnici Ministarstva kulture, javnih ustanova iz oblasti kulture na nacionalnom i lokalnom nivou i nevladinog sektora.

Programski savjet će:

- procjenjivati progres implementacije Nacionalnog programa;
- ukazivati na nerealizovane aktivnosti;
- davati prijedlog mjera za efikasniju implementaciju Nacionalnog programa.

Kako bi se Nacionalni program efikasno sprovodio, neophodno je ojačati kapacitete Ministarstva kulture kroz ustanovljavanje posebnog sektora ili odjeljenja koje bi se bavilo strategijom, analitikom, planiranjem, monitoringom i evaluacijom, ne samo Nacionalnog programa već svih aktuelnih i budućih programa u oblasti kulture.